

İsgalden Kurtuluşa

ALAŞEHİR

-SERGİSİ-

ALAŞEHİR BELEDİYESİ

5 EYLÜL 1922 - 5 EYLÜL 2017
KARANLIKTAN AYDINLIĞA BİR ÜZÜMKENT ÖYKÜSÜ
ALAŞEHİR'İN KURTULUŞUNUN 95. YILI ANISINA İTHAFEN HAZIRLANMIŞTIR.

TOPÇU MÜHİMMATI BOŞ KOVANLARI
Yunan Ordusu'nca Türk siperlerine fırlatılmış top mermileri
boş kovanlarından mamul cephe hatırası vazolar.

Karanlıktan Aydınlığa Bir Üzümkent Öyküsü
Sergi Objesi

- DEĞERLİ DOSTLAR -

Alaşehir'imizin Yunan işgalinden kurtuluşunun 95. Yıl dönümünü, Karanlıktan Aydınlığa Bir Üzümkent Öyküsü, İşgalden Kurtuluş'a Alaşehir Sergimiz ile kutluyoruz.

Halkımız ve ülkemizin özgürlük ve aydınlığa nasıl kavuştuğunu, kentimizin küllerinden nasıl doğduğunu, halkın yorgun ve yoksunluk içerisinde azim ve kararlılıkla, bağımsızlık ateşinin ilk kongresi olan Alaşehir Kongresi'nin gerçekleştirme öyküsünü, Kurtuluş Savaşı'nın bilinmeyen bir kadın savaşçısı olan hemşehrimiz Alaşehirli kadın efe Ruhiye Hanım'ı tarihin sayfalarından çıkararak hemşehrilerimizle, her yaşta kültür-sanat dostu ile tarih severlerle paylaşmaktan mutluluk duyuyorum.

Bir kentin coğrafyası, tarihi ve kültüründen kaynaklanan, o kentin ortak değerlerini taşıyan anılar, birlik içinde büyümek ve yarınımıza güven ile bakabilmek için yeri doldurulamaz bir kaynaktır. Tarihin ve coğrafyanın armağanı birikimlerimizle Büyük önderimiz Mustafa Kemal Atatürk'ün çizdiği çağdaş uygarlıklar seviyesine ulaşmak ideali için yılmadan ve ısrarla çalışarak tarihimize ve değerlerimize sahip çıkıyoruz.

Bağımsızlığımızı borçlu olduğumuz Mustafa Kemal Atatürk'ün, bağımsızlık ülküsüyle canlarını feda eden kurtuluş savaşı kahramanlarımızın önünde saygıyla eğiliyor, sergimizin; kentimize armağan, geleceğimize esin olmasını diliyorum.

Saygı ve sevgilerimle.

Dr. Gökhan KARAÇOBAN
Alaşehir Belediye Başkanı

HALÂSKÂRÂN-İ İSLÂM

Kurtuluş Savaşı'nın ilk propaganda afişi.
1919

“Her insanda insanlığın tüm durumları vardır” / Montaigne

ALAŞEHİR DE NÜFUS VE NÜFUS HAREKETLERİ

Coğrafi, idari veya dini bir bölgede yaşayan insanların sayısı, bileşenleri, arazideki dağılımı ve değişimini bilmek, sosyal ve iktisadi analizler yapmayı kolaylaştırır. Söz konusu analizler hiç kuşkusuz, düzenli nüfus sayımlarının sonuçlarından hareketle yapılmalıdır. Osmanlı Devleti ne yazık ki, birçok sebepten dolayı bu türden sayımlar yapmamış/yapamamıştır. Hal böyle olsa da, Tanzimat Dönemi'nden (1839-1876) itibaren Anadolu'nun batısında yaşayan nüfus ve siyasi-iktisadi gelişmelere bağlı olarak ivme kazanan nüfus hareketleri hakkında, Alaşehir ölçeğinde söylenebilecekler vardır.

Osmanlı kaynaklarının “meş'üm” (uğursuz) dediği, 30 Ekim 1918 tarihli Mondros Mütarekesi imza edildiğinde Alaşehir (Filadelfia), Osmanlı Devleti'nin en zengin vilayeti olan Aydın'ın Manisa (Saruhan) Sancağına bağlı bir kaza merkeziydi. Kasabadan (Turgutlu) sonra Sancağın, nüfusu en kalabalık kazası olan Alaşehir batısından, Aydın Vilayetinin İzmir Sancağına bağlı Ödemiş; kuzeyinden Manisa'nın Salihli ve Kula, güneyinden Demirci ve Gördes kazaları ile doğusundan, Hüdavendigar (Bursa) Vilayetinin Kütahya Sancağına bağlı Uşak kazasının çevrelenmişti. Bir nahiye merkezi (İnegöl) ile 66 köyün bağlı olduğu, 1315 km² büyüklüğündeki Alaşehir kazasının, işgal öncesi ve sırasındaki nüfusuyla ilgili veri sunan kaynaklar vardır.

Yunan Ordusu'nun İzmir'i işgal ettiği 15 Mayıs 1919 tarihi öncesine ait olup Alaşehir'in nüfusu ve bileşiminden söz eden temel kaynak, Aydın Vilayeti İstatistik Müdüriyetinin 1918 yılında yayımladığı, “1333

Senesi Tevellüdat ve Vefeyât İstatistiği” başlıklı istatistiktir. 1917 yılının ilk 10 ayı içinde, Vilayette meydana gelen doğum ve ölüm olaylarını takdim eden bu istatistiğin hazırlanmasında, İttihat ve Terakki'nin rolü açıktır. Rumca gazetelerin (İzmir) bu sebeple “kızıl” diyerek itham ettiği istatistik, çeşitli dillerde basılmış birçok demografik çalışma tarafından kullanılmıştır.

Yunan Ordusunun Gediz Vadisi'nde Menemen (21 Mayıs), Manisa ve Kasaba'yı (29 Mayıs) direniş görmeksizin işgal etmesi, aynı vadi üzerinde bulunan Alaşehir'in İslam sakinlerini korku ve heyecan içinde bırakmıştı. Milli kuvvetlerin Bergama'dan attığı Yunan askerlerinin yol üzerindeki köyler ve Menemen kaza merkezinde işledikleri suçlar nedeniyle Türkler, kitlesel olarak İzmir ve Alaşehir'e istikametine göç etmeye başlamışlardı. Alaşehir Kaymakamı Bezmi Nusret (Kaygusuz), “Bir Roman Gibi” başlıklı anılarında (İzmir, 1955), kente gelen göçmenler hakkında şunları söylemektedir: “Yunan zulmünden kaçanlar yavaş yavaş Alaşehir'de toplanıyor, kasabanın nüfusu günden güne çoğalıyordu. Kendimi İzmir'de ve İzmirliiler arasında zannediyordum. Alaşehir adeta bir vilayet merkezi olmuştu. Yunanlıların Manisa ve Turgutlu'da tevkif etmek istedikleri kimseler... Alaşehir'e nakil olunuyordu”. Bezmi Nusret aynı günlerde Alaşehir'den başlayan perakende göçlerden söz etmeyi de ihmal etmez: “... İtiraf etmek lazımdır ki, herkeste harp bitkinliği vardı. Ruhun zayıf olanlar büsbütün telaş içinde idiler. Bunlardan bazıları Uşak'a kaçmak yolunu tuttular. Mustafa Efendi gibi üç dört memur da onlara katıldı. Hele jandarma bölüğünden kaçanlar çok oldu. Hatta bana

tahsis edilen jandarma neferi dahi bir sabah habersiz Eşme'ye gidiverdi. Bu muhaceretin önüne geçmek için, kazadan ayrılmaya makul hiçbir sebep bulunmadığına, tehlike görüldüğü takdirde hükümetin ahaliyi ikaz edeceğine ve vazifesini bırakıp giden memurları azleyeceğime dair duvarlara derhal ilanlar yapıştırtım”.

İstanbul Hükümeti'nin Alaşehir'de toplanmış “parasız, aç ve yarı çıplak halde şefkat bekleyen” göçmenlere gönderdiği un, kaşarpeyniri, battaniye ve eski elbiseler, jandarma kumandanı Ziya Bey tarafından muhtaçlara dağıtılmış; Kızılay'ın gönderdiği doktorlardan oluşan bir heyet de, hizmet vermeye başlamıştı. Bezmi Nusret, “felaket getiren gün” dediği 24 Haziran sabahı, herkesin Uşak ve Afyon'a çekilmesini söylediğini belirttikten sonra şunları yazmaktadır: “Halk derhal vaziyetten haberdar oldu. Ve akın başladı. Kimi şimendifere koştu. Kimi yayan olarak Eşme yolunu tuttu. Ağıllı Boğazi'nde kadın erkeğini arıyor, baba çocuğunu taşıyordu. Malını düşünen kimse yoktu. Dini kitaplarda tasvir edilen mahşer günü, ancak bu dehşette olabilir. Koca bir şehir harekete gelmiş, taşı ve toprağı dahi yürüyordu... Milli mücadeleye hep birden katılan Alaşehir'in fedakâr evlatları Yunan'a tabi olmamak için evlerini, her şeylerini feda ederek hep birden dahile çekiliyorlardı”.

Ne yazık ki, Alaşehir'in İzmir'den başlayan Yunan işgali nedeniyle aldığı ve işgale uğradığında verdiği göçü kesin olarak ifade edebileceğimiz rakamlardan mahrumuz. 1921 yılında basılmış bir Yunanca kaynak:

İSLÂM	34.754
ERMENİ	17
RUM	3.303
TOPLAM	38.074

“Alaşehir kazasında nüfusun milletlere göre dağılımı 1917

“Açlık ve sefaletin pençesindeki Türk göçmenler

P. M. Kondoyanni'nin, Küçük Asya'nın Coğrafyası'nda, Alaşehir'in toplam nüfusu olarak 35.000; Rum nüfus için ise, 6.000 rakamını veriliyor. Kaza Rumlarının sayısı iki misli büyüdüğüne işaret eden bu durumun mantıklı bir açıklaması olmayıp çarpıtmadan ibarettir. İlginç olan aynı kaynağın, 1917'de toplan nüfusun yaklaşık % 91,3 oluşturan Türklerin sayısını, 20.000 olarak vermesi. Bu durum yaklaşık 15.000 kişilik bir küçülmeye tekabül ediyor ki, işgalden saatler önce çevre kaza ve sancaklara göç eden Alaşehirli Türkler olmalıydılar. Bunlar arasında işgal devam ediyorken evlerine dönenlerin olduğu, Bezmi Nusret'in yazdıklarından anlaşılıyor: “Tanıdıklardan işittiğime göre, biz Alaşehir'den ayrıldıktan sonra, kaçan ahalinin bir kısmını Yunanlılar Buldan'dan geri çevirmişler. Bir kısmını da Ali Fuat Paşa Uşak'tan döndürmüş. Antalya'ya gidenler de benden evvel yerlerine, yurtlarına dönmüşler. Kaza eşrafı, müdafaa-i hukuk azaları, hatta milli kuvvetler kumandanı hep Alaşehir'de idiler... Bu zevatı ayıplamak doğru değildir... Halkın gurbet ellerinde sefalet içinde dolaşması, kendilerinin ve mallarının harap olması gayri caizdi...”.

Alaşehir'li bir kadın

RUHIYE HANIM

Savaşçı

Dünyada hiç bir milletin kadını 'Ben Anadolu Kadınından fazla çalıştım. Milletimi kurtuluşa ve zafere götürmekte Anadolu Kadını kadar emek verdim' diyemez! / Mustafa Kemal

Türkiye'yi işgal, Türk halkını tutsak etmek isteyen emperyalist devletler ile onların taşeronluğunu üstlenen: Batı'da Yunanistan; Doğu'da Ermenistan'a karşı verilen bağımsızlık savaşının kazanılmasında kadınlar, en az erkekler kadar emek vermişlerdir. Mitinglerde söylev, gazete ve dergilerde kalemlerle destek vermek, istihbarat toplayıp aktarmak, İstanbul'dan Ankara'ya intikal sırasında ve cephe gerisinde Kuvayı Milliyecilere yardım ve yataklık etmek, hemşire-hastabakıcılık yapmak ve lojistik sağlamak yanında silah kuşanıp çarpışan, hatta şehadet şerbeti içen savaşçı kadınlar vardır.

Kurtuluş Savaşı'nın kiblesi TBMM ve Ankara Hükümeti'nin yarı resmi yayın organı olan Hâkimiyet-i Milliye gazetesinin, 21 Ekim 1921 tarihli nüshasında, Kütahya-Eskişehir muharebelerinde madalya almaya hak kazandıklarını duyurduğu "mücahit" Türk kadınlarıyla ilgili haber çok dokunaklıdır:

Orduda birçok kadınlarımız var ki, babaları ve kardeşleriyle beraber harbin bütün mezâhimini (sıkıntılarını) çekerek cephelerde didiniyorlar. Ordu, bilâ-pervâ (pervasızca) tehlikelere atılan bu kahramanların hizmetlerini takdir ederek, kendilerini harp madalyaları ile taltif eylemiştir (ödüllendirmiştir). Bu suretle Türk kadını bu istiklâl ve istihlâs (kurtuluş) harbinde büyük bir hisse almış ve tarihe ismini pek şerefli bir suretle geçirmiştir. Garp Cephesi Kumandanlığı, Eskişehir Harbi'nin bidayetinden (başlangıcından) beri orduda kendi vâsıtalarıyla çalışan ve ordu ile muzafferden avdet eden on iki kadına harp madalyası verildiği gibi, Erzak Kolu Kumandanlığı vazifesi ifa eden Fatma Onbaşı'nın da rütbesini çavuşluğa terfi eylemiştir. Bu kadınların esamisini (isimlerini) büyük bir şeref hissederek ber-vech-i âti (aşağıda) neşr eylemekteyiz.

1. İnönü'ne merbut (bağlı) Kurgun karyesinden (köyünden) Ali kerimesi (kızı) Alime
2. İnönü'nden Besim kerimesi Şükriye

3. İnönü'nden Hacı Osman kerimesi Fatma
4. İnönü'nden Musa kerimesi Ayşe
5. İnönü'nden Mehmet Ali kerimesi Hâfıza
6. İnönü'nden Kara Bektaş kerimesi Fatma
7. İnönü'nden Mehmet kerimesi Ümmühan
8. İnönü'nden Hacı Mustafa kerimesi Fatma
9. İnönü'nden Veli Onbaşı kerimesi Ayşe
10. İnönü'nden Molla İbrahim kerimesi Ayşe
11. İnönü'nden Ali kerimesi Ayşe
12. İnönü'nden Molla Hasan kerimesi Fatma

Çanakkale Savaşı'nda keskin nişancı olarak Anzaklara kan kusturan savaşçı Türk kadınları, Kurtuluş Savaşı'nda da sahne almakta gecikmemişlerdir. Bunlardan birisi de, yakın geçmişe kadar Kaymakam Bezmi Nusret'in, "... milli kıyafete bürünen Ruhiye Hanım isminde kahraman bir kadın belinde kocaman bir pala olduğu halde atlara binip bu (milli) müfrezelere refakat ediyor, manzaraya başka bir heybet ve azamet veriyordu" demesi dışında hakkında hiç bir şey bilmediğimiz, Alaşehirli Rukiye Hanımdır. Söz konusu savaşçı kadının, İzmir Belediyesi Alsancak Vergi Dairesi Şefliği yapan oğlu Selahattin Sarp tarafından, Ege Ekspres (İzmir) gazetesine yollanıp 12-19 Haziran 1958 tarihleri arasında sekiz nüsha halinde yayımlanmış aşağıdaki anı-mektup, bu kahraman Türk anasının, ulusal ve yerel tarihte hak ettiği yeri almasına aracılık edecektir.

MİLLİ MÜCADELENİN

İLK KAHRAMAN TÜRK

KADINI

ALAŞEHİRLİ RUHIYE

SELAHATTİN SARP'IN KALEMİNDEN

Merhum annemin Milli Mücadele'deki hatıraları ve hizmetlerini esaslı ve canlı bir şekilde anlatabilmek üzere, o dönemin ve meydana gelen olayların küçük bir açıklamasını yaparak ayrıntıları olduğu gibi yazmak ve ardından öze dönmeyi uygun gördüm.

(İzmir Belediyesi Alsancak Vergi Dairesi Şefi) Ege Ekspres, Tefrika 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34 ve 35.

Yaşlılarca bilindiği üzere Türkiye haritasının her tarafını kapkara bulutlar sarmış ve İzmir işgal edilerek kara günler kararıp kalmış iken her yerde olduğu gibi Alaşehir'de de milli coşku başlamış ve bunun sonucu Reddi İlhak ve Kuvayı Milliye teşkilatının kurulması ve istilaya uğrayacak topraklar içerisinde esir ve aşağılanarak ölmek veya öldürülmekten ise, silaha sarılıp vatanımızı kurtarmak pahasına kahramanca ölmek kararı milletçe verilmişti.

Bu kararın gereği olarak, Süleyman ve Hüseyin Paşazade Mustafa Beyler Eski Camii Medresesi'nin küçük bir ocağında buluşmuşlar ve girişimci kurul olarak yapacakları işi kararlaştırmışlardı. İzmir'in işgal olunmasından ve "İzmir kanlar içerisinde milli orduya yardım" cümlelerini içeren telgraftan haberdar olunduktan sonra, maliyedeki vazifemden kalemi atarak ayrılmış, kendisine rehber arayan insanlar gibi başıboş dolaşmaya başlamışım. Süleyman ve Mustafa Beyler tarafından bu küçük odaya çağırıldım. Milli mücadele uğrunda vazife kabul edip etmeyeceğim sorulunca: Kanımın son damlasını akıncaya kadar verilecek her işi seve seve yapacağımı ve bu tekliflerinden dolayı da minnettar kaldığımı ayrıca arz ettim Kırmızı ipekten hazırlanmış bir kurdele koluma bağlanarak elime bir mavzer verildi. Şehrimizde

manavlık yapan Ayan oğlu Mehmet Ali dayının oğlu Ali Vehbi'nin bu mütevazı odaya getirilmesi ve bu arada benim gibi hizmet kabul edecek arkadaşlarımın da bu merkeze başvurmaları sağlandı.

Kolumda kırmızı bağ, omzumda silahım olduğu halde çarşıya çıkınca nazarlar bütün üzerime çevrildi. Beni takip eden seyirciler de hayli kalabalık idi. Doğruca Ali Vehbi'nin karşısına dikilerek selam verdim ve ardından da "kumandan bey sizi istiyor buyurun" dedim. Evvela şaşırıldı "kim kumandan", "ne için" gibi sorulara başladı. "Şimdi gidince kim kumandan ve niçin çağırıldığını öğrenecek ve kanaatimce çok sevineceksin" dedim. Beraberce Medrese odasına giderek Ali Vehbi'yi içeri bırakıp kapıda bekledim. İçeride bir müddet konuşulduktan sonra çağırıldım. Vazifemin bu kısmının sona erdiği ve yalnız benim gibi vazife görece diğer arkadaşlarımın da mana ve önemi büyük amacın gerçekleşeceği bu küçük ve mütevazı karargâha çağrılmalarının sağlanması ile uğraşmam tekrarlandı. (Ali Vehbi'nin çağırılma sebebinin askerlikle ilgili olduğu ve para ödemesi ile sona erdiği anlaşıldı).

Saatler günler geçiyor, Eski Cami yeni ümit kaynağı, fedailer durağı oluyordu. Kuvayı Milliye Kumandanlığınca artık verilmiş altmış kişilik bir grup halinde,

düşmanı nerede bulabilirsek vuruşmak üzere Alaşehir'den hareket etmiş idik. O gün Salihli'ye, ertesi gün de Sart harabelerine geldiğimiz halde düşmandan veya durağından her hangi bir ize rastlayamamıştık. Bu mevkiiden sonraki yürüyüşümüz daha ihtiyatlı olmuş ve avcı hattına yayılarak ilerlemiştik. Tam akşamüzeri Ahmetli Çayı'nı geçmiştik ki: İsmnin Ali olduğunu söyleyen ve bozuk bir Türkçe şive ile konuşan birisine rastladık. O zaman ihtiyat zabıtları olan ve kumandamızı üzerine alan Kazım ve Zühtü Beyler tarafından bu şahsın kimliği araştırıldı. İsmnin Ali olduğu, Ahmetli'de oturduğunu beyan eden bu uğursuz, o havaliye düşmanın henüz gelmediğini bildirdiği halde, geceleme üzere dağ eteklerine çekilip kemale gelmiş olgunlaşmış armutlardan birer ikişer yediğimizi görünce, bizim bu yaptıklarımızı Yunanlıların dahi yapmadığını her nasılsa ağzından kaçırmış ve bütün şüphelerimizi üzerinde toplamıştı.

Bu herifi, bir casus olması ihtimali karşısında yanımıza alarak dağ yamaçlarına çekilmiş ve bütün ısrarlarına rağmen yanımızdan bırakmamıştık. Ben Hacı Himmet Ağazade Esat ve Kürt Mevlut isimindeki iki arkadaşımın İzmir Caddesi'ne bakan bir tepeye gelerek nöbet tutmuş ve kumanda heyeti ile kalan kuvvetler bir dere içerisine dinlenmeye çekilmişlerdi.

Karanlıktan istifade eden ve felaketimize sebep olan bu rezil mahlûk kaçarak düşmana

bulduğumuz yeri ve tabii ki, sayımızı bildiriyor. Bizim yiğitçe çarpışmak için aradığımız düşman kahpece ve bin bir özen ve dikkatle hazırlanmak lüzumunu bilmem neden hissediyor ki, daha geceden yarım daire şeklinde çevriliyoruz. Şafak sökerken her iki yan tarafımıza yerleştirilmiş ağır makineli tüfek ateşine maruz kalınca, İzmir yoluna inmek ve müdafaa da bulunmak üzere harekete geçeceğimiz bir sırada, İzmir yolunun da tamamen tutulmuş olduğunu görüyoruz. Bu ateş çemberi içerisinde ne savunmanın ne de Ahmetli istikametine çember yarma teşebbüsünün faydası olamayacağı kanaatine vararak yarma işlemini Bozdağ eteklerine yöneltmek suretiyle bu felaketi ancak bir şehit vererek atlatıp Çakallar Köyü'ne tekrar dağdan inerek geliyoruz.

Bizce düşmanın artık nerede olduğu anlaşılmalı ve alınacak tedbir yapılacak işler ona göre tanzim edilmeye başlanmıştı. Merkezimizi Sart harabeleri ve istasyonuna nakletmiş ellerimizde bulunan mavzerlerle düşmanın topuna, makineli tüfeğine, tayyaresine, süvarisine, bombasına mukavemet edecek (karşı koyacak), onu vatanımızın harimi ismetinde (namus ocağında) boğmaya çalıtacak veya şerefle ölecektik.

Sart Çayı'nın demiryolu köprüsü bentlerini siper edinerek Zagrallı İsmail ve Mehmet Ali isimindeki iki arkadaşımın birlikte nöbet beklediğimiz bir gecenin şafak

vaktinde, önümdeki tarla içerisinde sağ ve sol istikametinden avını tutmaya hazırlanan kediler gibi başlarını toprağa kadar eğerek bize doğru ilerlemekte olan avcı hattına yayılmış Yunan sürülerini seçmeye başlamıştım. Kurşunumun hedefine tam isabetini sağlayabilmek üzere sürülerin daha yakına gelmesini bekliyorum, bu yaklaşımdan doğabilecek mahzurları hayalimden bile geçiremiyordum. Artık vakit gelmiş sürüden seçtiklerimin alınına yazılmış sonu kendilerini bekliyordu. Toprağıma eğilmiş başları toprağa düşecek kör olası gözleri bir daha Anadolu manzarasını göremeyecek, kıymetsiz ciğerleri temiz havamızı teneffüs edemeyecekti. Türk ruhuna has olan bu düşüncelerin tesiri ile silahımın top gibi patlamasını istiyorum, mekanizmayı sürekli olarak işleterek yeni bir hedefe çeviriyordum. Silahla atılan bombalar, ağır makineli tüfekler sürekli faaliyet gösteriyordu. İki arkadaşım beni orada yalnız bırakıp ayrıldıklarından sonra aradan ne kadar zaman geçtiğini hatırlamıyorum. Yanımda peydahlanan bir şahıs silahımın nişangâhı kısmından tutarak "ne yapıyorsun kendine gel" demesiyle toparlandım. Kim olduğunu ne istediğini, sormaya vakit bulamadan demiryolu hattını aşarak koştu ve kaybolup gitti. Daha bilinçli bir durumda vaziyeti düşünmeye başladım. Her tarafım sarılmış ateş içerisinde kalmıştım. Tam arkama isabet eden ve "Papazın Kulesi" diye anılan bağ evinin penceresine makineli tüfek yerleştirilmekte olduğunu görünce sazlık ve

bataklık olan tek bir çıkış yolunun da kapatılmakta bulunduğunu ve beni güya diri olarak yakalamayı planladıklarına kanaat getirerek Papaz Kulesi'ni hedef tutarak sazlık ve bataklık yolu emniyete aldım. Buradan sıyrılarak Salihli yakınındaki Gâvur Köyü'ne geldim. Sart harabelerindeki ve Sart istasyonu ile demiryolu altında mevzilenen kafilemiz üstün kuvvetler karşısında geri çekilmek mecburiyetinde kalmış ve eski karargâhımız Çakallar'da mevzi alarak yerleşmişlerdi.

Benim buraya kadar anlattıklarım, yazının başlangıcında da kaydettiğim üzere (Milli Mücadelede kahraman ilk Türk kadınının) hatıraları ve hizmetlerinin ve onu bu maceraya sürükleyen sebeplerin, Yunanlılara karşı kin ve nefret duygularının neden bu derece şiddetlendiğinin, izahını yapmak amacına yönelik idi. Ben bir Türk gencinin üzerine farz olan bir vazifenin yapılması gerektiğine kaniyim ve onu yapmış bulunuyorum. Kahraman bir Türk kadını ise, bakalım neler yapmak istiyordu.

Ahmetli kuşatmasının bir şehidine, Sart mücadelesinde bir yenisinin ilave edilmiş olduğu kanaati Çakallar'daki merkezimizden Alaşehir'e duyuruluyor. Alaşehir'de Avukat Ahmet Enis Efendi'nin eşi Ruhiye Hanım adındaki bir kadın, evlatlarından Saim adındaki Selanik'te şehit vermiş, bir diğerinin de anavatanda Sart çarpışmalarında yine şehit düşmüş olduğu yolundaki bir haberi aldığından artık benliğinden

geçmiştir.

Her iki evladının aynı düşman tarafından şehit edilmiş olması, onun ruhunda Yunanlılara karşı derin bir nefret ve intikam hissi uyandırmış, hem de öz vatanımızda tek dayanağı ve teselli kaynağı olan evladını bu reziller neden elinden almış ve bu alçaklar niçin buralara gelmişler. Bütün anaları evlatsız koymak, boyunlarını bükmek için mi? Hayır hiçbir Türk kadını buna tahammül edemez. Ben de etmeyeceğim kesin kararıyla Eski Camii Medresesi'ndeki Kuvayı Milliye Kumandanlığına başvurarak, harbe gönüllü gideceğinden kabulünü rica ediyor. Sevinçle karşılanan bu arzu üzerine Türk kadınına has bir milli kıyafet şekli düşünülüyor. Hüseyin Paşazade Mustafa Bey ailesi Belkis Hanım tarafından hazırlanan bu kıyafet şekli çok cazip ve sevecen bir manzara da arz ediyor.

Annemin başvurusu ile Kuvayı Milliye teşkilatının çehresi ve şekli değişiyor. Topraklarını istila eden bir düşmanın mana ve ehemmiyeti ne olabilir ki, bundan bir Türk kadınının çekinmesi bulunmuyor. Teşkilat kendisine bir dişi aslan da kazanmış, o halde bir kör düğümün de çözülmesi gerekiyor. Bu da ancak dini kısma bağlı buluyor. Bu kaynaşma dolayısı ile Eşme'den koşarak gelmiş Eşme Müftüsü ile Alaşehir Kadışeh Camii İmamı Himmet Hoca Milli Mücadele'ye girmeyi kabul ettiklerinden kendi kıyafetlerinde ve haddinden fazla fişeklerle silahlanıyordu. İki hoca

efendi, bir kahraman kadının baştan aşağı silahlı olarak bir araya gelmesi seyrine doyum olmaz öyle bir manzara arz ediyor ki: Alaşehir yerinden oynuyor, halk coştukça coşuyor. Kuvayı Milliye Kumandanlığı şimdilik yeterli kuvveti temin etmiş evvelce yolladığı altmış kişilik kuvvetin takviyesine karar vermiştir. 500 kişiyi aşan bu takviye kuvveti hazırlanmış hareket etmek üzeredir.

Salihli'ye yarım saat mesafede bulunan Gâvur Köyü'nden Çakallara doğru gelirken, benden başka kimseleri olmayan anam ve ablamın mali durumları gözümün önünde canlanmış ve yardımda bulunmak üzere Alaşehir'e kadar gidip Çakallara dönmeyi kararlaştırmıştım. Zorla yürüyüşle Alaşehir dolaylarına geldiğimde çok yorulmuş ve bir müddet dinlenmek üzere bir bağın toprak yığını ile vücuda getirilmiş duvarı üzerine oturmuştum. Kucağımda silahım olduğu halde nazarlarımı Alaşehir istikametine çevirip seyre dalmıştım ki, eski kışla altı ile yine 'eski Gâvur Mezarlığı' diye anılan bir semtin arasından geçen İzmir Caddesi üzerinde bir kalabalık toplanıyordu. Ufukları saran tekbir sesleri insanı benliğinden geçiriyor yer gök inliyordu. Bir ara tekbir sesleri duruyor, hep bir ağızdan söylenen "İzmir giderse ölmeliyiz, İzmirsiz yaşanılmaz, İzmir'in felaketine bu canlar dayanamaz, merhaba merhaba sefa geldiniz, Kuvayı Milliye askerleri mübarek olsun gazanız, yaşayın Türk gençleri" şeklinde yazılıp bestelenmiş bir halk türküsü

kulakları çınlatıyordu. Yaklaşmakta olan bu kahramanlar topluluğunu incelemeye başladım. Önde al bir at üzerine binmiş, filintasını kucağına almış Kuvayı Milliye Kumandanı Mustafa Bey, onun arkasında beyaz bir at üzerinde koyu lacivert renkte ay yıldızlı milli bir kıyafet, aynı renk kumaştan başörtüsü çene altından dolaştırılarak bağlanmış, belinde bir kemer, bu kemerin bir tarafına takılmış bir kılıç, diğer tarafında bir tabanca ile atı sağ ve sola oynamakta ve bana yabancı gelmeyen bir sima. Onu takiben bir fayton içerisinde pür silah ve mağrur oturmuş Eşme Müftüsü ile Himmet Hoca ve arabayı takiben de silahlı kahramanlar grubu...

Bağ duvarı üzerinde sessizce bu dehşetli manzarayı seyrediyor ve iyice yaklaşmakta bulunan beyaz atlıyı teşhise çalışıyordum. Beyaz atlının nazarında ben bir şehit, benim nazarımda beyaz atlı da evde bulacağım bir anne idi. Fakat hakikat hiç de böyle değildi. Çünkü benim annem evde değil ve ben de şehit olmamıştım. O halde İzmir Caddesi'nde bu kahraman kadın, şehit evladını görünce ne yapacaktı. Atından inip evine mi dönecekti, bu asla olmayacak ve olamayacaktı. Ok yayından fırlamış mutlaka hedefini bulacaktı. Hemen duvar üzerinde ayağa kalktım. Kuvayı Milliye Kumandanının efevari verdiği selama karşılık verdikten sonra, tam önüme gelen beyaz atlıya sevinç gözyaşlarımı zor zapt ederek boğazımda düğümlenen bir galeyana gidermek için uğraşıp

titrek ve fakat gür bir sesle "Anne" diyebilirdim. Başını bana çevirdi, beni tepeden tırnağa dikkatle ve dalgın nazarlarla iyice süzdükten sonra "Ben cepheye gidiyorum arkamdan sen de gel" dedi ve o oynak beyaz atı mahmuzlayıp geçip gitti. Hocaların rehberliği altında yüksek seslerle getirilen tekbirler yine başlamış ve önümden manga kolu ile geçerlerken tutturduğum alkıştan ellerim kabarmıştı. Bu kahramanlar kafilesi Çakallar'a gidiyordu. Eve geldiğimde kız kardeşimi yalnız buldum. Beni görünce şaşırıldı ve ağlayarak boynuma sarıldı. "Senin ölüm haberinden sonra annemi zapt edemedik, gece gündüz intikam" diye bağırdı, yolundaki konuşması ile şehirde geçenleri olduğu gibi anlattı. Biraz dinlendikten ve geceyi de evde geçirdikten sonra sabah erkenden Salihli yolunu tuttum, akşama doğru Çakallar'a gelmiş, anneme katılmıştım.

Salihli merkezi karargâhımız olmamış da, neden Çakallar Köyü tercih edilmişti? Topraklarımızın bu semtinde başlayan hareket, İstanbul Hükümeti'nin engeli ve halife rızasının bulunmaması karşısında meşru sayılabilir miydi? Yoksa biz alelade bir çapulcu sürüsü ve dağda gezen bir eşkiya ayarı mı idik? Hilafet bizleri asi gösteriyor ve nerede görünürsek yok edilmemiz gerektiği ve Osmanlı İmparatorluğu'nun bizim yüzümüzden parçalanıp çökeceği açıkça ilan ediliyordu. İşte bu utanmaz söylemler dolayısıyladır ki, Salihli ilk anlarda ikircikli günler geçiriyordu.

Ve bu sebepten dolayı da karargâh yapılamamış, Çakallar Köyü durağa daha elverişli görülmüştü. Bu varlığı bu kadcırcık olsun meydana getirebilen girişimciler bu sıkıntıyı da gidermede gecikmediler. Müftülük resmi mührünün olduğu ilk fetva; o muhterem hoca efendiler tarafından veriliyor ve aynen şöyle deniyordu: "Mülk ve millette saldıran, iffet ve namusuna göz koyan bir din düşmanına karşı çıkıp da, silahlı mücadelede ölen şehit dönen gazi olur mu?" El cevap olur.

İşte bu ilk fetva çoğaltılarak dağılıyor, bir taraftan da kasıklarından koltuk altlarına kadar fişeklerle süslenmiş ve "koca boynuz ağır gelmez" sözünü tekrarlayan iki hoca efendi ile kadın kahraman Ruhiye Hanım yaya olarak her öğle namaz vakti Salihli'nin o meşhur caddesi üzerinde ağır adımlarla camiye giderek vaaz ediyorlar. Eşme'nin muhterem müftüsü namazdan sonra vaaz yerine çıktığında cemaate hiçbir şeyden korkusu olmadığını silahlı ve donanmış bulunduğunu söyleyerek silahını dayıyor ve vaazına başlıyor. Kurulmuş olan Kuvayı Milliye Teşkilatı'nın meşru olduğunu, Sart harabelerine kadar gelmiş olan düşmana dur ve topraklarımızdan defol emri verilmezse yarın ve yahut daha sonraları buralara da gelip malımıza, canımıza, namusumuza kastedeceğini boş düşüncelere kapılıp tereddüde düşerek vakit geçirilmemesini ve Milli kuvvetlerimize katılmayı tavsiye eyledikten sonra, "yoksa korkuyor musunuz" yollu sorusunun ardından

camiiin kadınlara mahsus olan yerinde pür silah vaazı dinlemekte olan Ruhiye Hanıma hitapla "hemşire hanım biraz oradan bakar mısınız" demesi üzerine dimdik ayağa kalkan ve heybetli manzaralı kahraman kadın cemaate hitaben düşmandan asla çekinmesi olmadığını, yurdumuza göz dikenlerin er geç gözlerinin kör olacağını gur sesle ifade ettikten sonra müftü efendinin: "Bakınız bizde dişi aslan var sizler ki, hiç olmazsa onun kadar olmazsınız haydi buyurun evlerinize bulaşık ve çocuk bezi yıkamak sizlere düşüyor, yollu dokundurmaları ile hak ettikleri alkışları topluyorlar ve her üç kahraman camiden çıkarlarken yapılan tezahüratın seyrine doyum olmuyor. Ufaklık paralarla karıştırılmış şekerler, çiçekler sağanak halinde başlarından yerlere dökülüyor. Yine bu üç kahraman o meşhur cadde üzerindeki Şems Oteli önünde ve mahşeri bir kalabalık huzurunda sandalyelere oturarak sohbe başlıyorlar.

Aynı olay birkaç gün aynı şekilde tekrarlanıyor. Salihli artık yerinden oynamış meşruyetimiz kabul ve tasdik edilmiştir. Milli davamızın manevi kısmı da, bu üç kahramanın basiretli hareketi ile neticelendikten sonra tek iş göğsündeki imanı dolu fakat elindeki silahı yeter malzemeye sahip bulunmayan bir millete karşı hâşâ, sümme hâşâ kahraman kesilen palıkaryalarla dövüşmek sırası gelmiş istihkâmlarımızı Sart harabelerinden kuzeye doğru uzatmak suretiyle kurmuştuk. Düşmanı rahat bırakmıyor

ansızın baskınlar yaparak onları bunaltıyorduk. Kahraman Türk kadını merkezde bulunuyor. Top ve silah sesleri işitince (Nasrun minallahi ve fethun karip) duası ile Allah'ına yalvarıyordu. Sart harabeleri ile Ahmetli arasında yakalanmış bir casusun sorgusu yapıldığı bir sırada durumdan haberdar edilen bu dişi arslan hemen kılıcını aramış bulamayınca da, sapının ucu delikli kumpanyanın demir yolu işçilerine ait bir küreği kaparak, "nerede o din düşmanı" bağırtısıyla yanımıza gelmişti. Bize bir şey sormadan ve benim orada bulunduğumun bile farkına varmadan kararını vermiş, "bu hıyanetin cezası ölümdür" diye haykırıyordu. Ben ise onun bütün hareketini yokluyor, yapmak istediği ve yapacağı şeyleri gözetliyordum. Casusun etrafını saran kahramanlar geri çekilmiş, dişi aslan da ona doğru yaklaşmıştı. İsmi sordu; 'Yorgi' olduğunu söyledi, ateş arasında dolaşması sebebinin neden ileri geldiği sorusuna karşı, yolunu kayıp eylediğini beyan etti. Nereli olduğunu araştırdı. Anadolu'dan geldiğini bildirmesi üzerine, yıllarca bir arada yaşadığımız halde bizlerden ne fenalık gördüğü hususuna temas edince, milli bir duygu demek ister gibi bir vaziyet alınca, dişi aslan bütün milli duyguları feveran etmiş küreğin keskin tarafı olanca hızı ile başına inmişti. Hüküm infaz olunmuş, bu hadise böylece kapanmıştı.

Aramızda yaşayan Gayri Müslim azınlığın, bilhassa yerli Rumların hemcinslerinin bütün kötülüklerine

rağmen mal, can, namusları her bakımdan emniyet altına alınmış iken, bunların aralarından kopan bazı soysuzlardan teşkilatımızın sırlarını Yunanlılara ulaştırmak gayesiyle hudut arasında yakalananlar, dişi aslan tarafından cezalandırılıyor ve ceza da kendisi tarafından infaz ediliyordu.

Çakallar'daki karargâhımızın yapılacak bir baskın dolayısıyla Çamur Hamamı'na geçici nakli kararlaştırılmış ve oradan da Birgi baskını idare edilmişti. Bu baskında Sart'tan gelebilecek bir çevirmeyi de önlemek üzere önlemler almış ve annemle birlikte bir mevzide nöbet tutmuştuk. Mühimce olan bu baskında Ispartalı Hoca Zade Nuri, Şakir Hoca, Oğlu Fevzi, Borazan Mustafa Çavuş adındaki kahramanları şehit vermiş ve düşmana hayli korkulu geceler yaşatmış ve kayıplar da verdirmiştik. Çakallar'daki karargâhımıza dönünce Çerkez Ethem Bey namındaki bir zatın Kuvayı Milliye Kumandanı ile görüşmek istediği haberi alınmıştı.

Kumandan Mustafa Bey kendilerini kabul etti. Sohbet esnasında Bandırma taraflarından olduğunu öğrendiğimiz zaman, Bandırma'da bizim de akrabalarımızdan bir zatın bulunduğunu ve isminin de Hacı Hafız Sami Efendi olduğunu ve kendisini tanıyıp tanımadığını sordüğümüzde, kendisine yapılan ilk yardımın (10.000 lira) Hacı Hafız Sami Efendi tarafından verildiğini beyan etmiş ise de, bunun rızaen mi yoksa herhangi bir tesirle mi

olduğu anlaşılamamıştır. O gün ve geceki konuşmada yapılacak baskınlar, tutulacak cephele görüldü. Ethem Bey Bin Tepeler istikametinde faaliyet gösterecekti, ertesi günü karargahımızdan ayrılan sekiz kişilik bu küçük grup pek çabuk bir zamanda gelişerek, bütün cepheye hakim oldu. Kuvayı Milliye Kumandanının kendisi olduğunu ve teşekkülün emri altında toplanmasını istedi, işte bu sebepten dolaydır ki, ilk teşekkülü vücuda getirmiş olan Mustafa Bey ile araları açıldı. Alaşehir'e çekilmiş olan Mustafa Bey'i, Alaşehir'de sıkıştırarak yok etmek istedi. İşte bu sırada Kozluca Köyü'nden Mes'ut Hoca'nın yol göstermesi ile ve Eskişehir yoluyla kaçırarak bu sıkıntıyı atlattı.

Mustafa Bey'in Nurettin Paşa ile yaptığı bir mülakatta, Alaşehir'deki hareketin nasıl geliştiğini ve akıbetini izah ederken, bir ara asıl isminin Fatma Ruhiye olmasından dolayı "Kara Fatma" diyerek annemden söz etmiş ve yaptıklarını anlatmıştı. Daha sonra bu uğurda hizmete koşan birçok Türk kadınlarının bu ismi benimsedikleri bende bir kanaat olarak belirmişti. Mustafa Bey'in milli teşkilat başından ayrılmasını takiben Kaymakam Deli Arif Bey gelmiş, Mustafa Bey teşkilatına mensup olan bizleri de Karakeçeli Alayı'na almıştı. Bu alay Karahisar, Uşak ve Afyon taburlarından kurulmuştu. Ben Alayın Karahisar Taburu'nun ikinci bölümüne girmiştik. Yüzbaşımız Turgutlu'dan Ali Rıza Çetin idi. Arif Bey anneme çok saygı gösteriyor. Kendisini Alay merkezinde bulunduruyordu.

Alaşehir'den tekrar Salihli cephesine hareket edildi. Ethem Bey ile Arif Bey arasındaki anlaşmaya göre, Bozdağ Cephesi Arif Bey'e verilmişti. Efelerden cepheyi teslim aldıktan sonra Gölcük'e bakan tepelerde mevzilendik. Ve taarruz için hazırlıklara başladık.

Bir gece yapılacak taarruzun şekli bildirilmiş ve emri de verilmişti. Tan yerleri ağarırken bombacı bölümü başta olmak üzere her bölükten ayrılan takımlar taarruza geçmiş bölüklerin geride kalan kuvveti asıl yerlerinde mevzilenmişti. Hücumla geçen takımlar birer çavuş kumandasında düşmanı dağıtmış ve geri çekilmeye mecbur bırakmıştı. Bu taarruzda Aslan Mehmet diye anılan bir kahraman tek başına ve ateşçisini yumrukla öldürdüğü ağır bir makineli tüfeği omuzlayarak kumandana getirmişti. Taarruz olumlu bir şekilde neticelendikten sonra kendisini toparlayan düşman, Ödemiş'ten getirdiği takviyelerle taarruza geçenleri plan icabı güya püskürtmüş ve onları yok etmek üzere korkusuzca sakinmayı da elden bırakmıştı.

Mevzilerimizi de alelacele geçen hücum kıtalarımız arkasından gelen düşman, bu defada pusuya düşürülmüş oluyordu. O gün akşama kadar devam eden çatışmada bizim bölümümüzden iki şehit ve bir yaralıya karşılık, düşmanın kaybı binlere yaklaşıyordu. Bu taarruzda Ethem Bey'in vadettiği toplar da yetiştirilmiş olsaydı, Ödemiş'i almak işten bile olmayacaktı. Akşam

karanlığı yavaş yavaş bastırmaya başlamış yüzbaşımız ellerimizi sıkarak gazamızı kutladıktan sonra geri çekilme emrini vermişti.

Bu sefer de bu top hadisesi yüzünden Arif Bey ile Ethem Bey'in arası açılmış, Bozdağ Cephesi'nin bu hazin neticesi dolayısıyla Ethem Bey'de arkadan kuşatılmak tehlikesine maruz kalmamak üzere sırttaki mevzilerini terk ederek Gümüşçay'na çekilmiş, biz de Monamak'a gelerek siper kazmağa başlamıştık. Arif Bey taarruz neticesinin bu şekilde sonuçlanmasını bir türlü hazmedemiyordu. Siperler kazılırken teftişe giden kumandan askerlere ne yaptığını soruyor. Onlar da "Ethem'in mezarını kazıyoruz" cevabını verince çok seviniyor, mutlaka Ethem Bey ile çarpışmak istiyordu.

Ruhiye Hanım nişan talimlerinde bulunuyor, yaptığı atışlarda sekiz ve dokuz isabetler kaydediyordu. Her atışta Arif Bey tarafından alkışlanıyor ve bu sebepten de ayrıca, onun nazarında iyi bir intiba yaratmış oluyordu. Bu gerginliğin giderilmesine çalışan Fırka kumandanı Aşir ve Ömer Lütfü Bey'in aracılığı da para etmeyince, bu sefer o kahraman Türk kadının ricalarına, yalvarışlarına dayanamayan Arif Bey, Ethem Beyi telefon başına çağırıyor. Ve aynen "Ethem Bey! Bir postta iki aslan oturmaz, işte ben gidiyorum" deyip telefonu kapatıyor ve dediği gibi de çekilip gidiyor. İki kardeş arasında olması kaçınılmaz kavgayı önleyen ve doğacak çok keder verici

olaylara bu defa da yalvarmakla muvaffak olan Ruhiye Hanım, durumun bundan sonraki seyrini takip etmek üzere Monamak'tan Alaşehir'e gelmiştir. Arif Bey'in çekilmesi ile Fırka karargâhı faaliyete geçmiş ve Binbaşı ise, Ruhi Bey'i Monamak'a göndermişti. Yunanlıların Salihli'den başlayan genel saldırısı sonunda göçe mecbur kalınmış ve bundan sonraki kısımda zaten tarihçe tespit edilmişti. Ne hazin kaderdir ki, malı yağma edilmiş, mülkü yakılmış ve bunca çalışması da herkesçe bilindiği halde, kurtuluştan sonra yaptığı başvurusuna, "yardım edilmesi elzemdir" anlamında İçişleri Bakanlığına gönderilen emir açıklık taşımadığı bahanesiyle Saruhan Vilayetinin 5.2.1924 tarih ve 2292/128 numarasına kaydedilerek yarasına bir merhem vazifesi dahi görmeden kendisi ile birlikte rahmetli olmuştur.

Ruhu şad olsun.

Kaynak: Engin Berber, Mektuba Dökülmüş Anılardan Ege'de Kurtuluş Savaşı, İstanbul: Bilim ve Gelecek Kitaplığı, 2017

- Alasehir'e dair -

ALAŞEHİR KAYMAKAMI

BEZMÎ NUSRET KAYGUSUZ

Girit doğumlu Bezmî Nusret (1890-1961) İzmir İdadisini bitirdi. İstanbul'da Yüksek Ticaret Mektebi'ne girdiyse de bitirmedi. Darülfünun Hukuk Mektebi mezunudur (1913). Yükseköğrenimi sırasında İstanbul ve İzmir'de yayımlanmış bazı gazete ve mecmulara yazı veren Bezmî Nusret, 1912 yılında Hürriyet ve İtilaf Fırkasına katılacak Osmanlı Demokrat Fırkasının bir süre katib-i umumiliğini (genel sekreterlik) yaptı. Bezmî Nusret, Birinci Dünya Savaşı sırasında İzmir'de, Alman İdadisinde muallimlik yaparken, İttihat ve Terakki Cemiyeti İzmir Katib-i Mesulu (sorumlu sekreteri) Celal (Bayar) Bey'in yardımıyla "Hususi Mektepler Memuru" ve "Buca İlkmektebi Seyyar Muallimi" olarak devlet hizmetine girdi. Aynı süreçte İzmir gazete ve mecmualarına yazı vermeyi de ihmal etmeyen Bezmî Nusret, mütareke

dönemi Aydın valilerinden İtilafçı Ethem Bey tarafından, Vilayet Maarif Ser Müfettişliği görevine getirildi (1919). Nurettin Paşa'nın Aydın Valisi döneminde, ser müfettişliğin lağvı üzerine boşa çıkan Bezmî Nusret, "İstanbul'a gitmeğe ve bir kaza kaymakamlığı istemeğe karar" verdi.

Sadrazam Damat Ferit Paşa kabinesi Dahiliye Nazırı Mehmet Ali Bey'in yardımı ve kendi isteğiyle Alaşehir Kaymakamlığına atanan Bezmî Nusret, İzmir'in işgalinden altı gün önce, 9 Mayıs 1919 gecesi İzmir üzerinden Alaşehir'e geldi. 24 Haziran 1920 günü, Yunan işgaline uğramasına saatler kala Alaşehir'den ayrılan Bezmî Nusret, beraberinde şifreler ve bazı resmi evrak olduğu halde Eşme üzerinden önce Uşak'a, oradan Afyonkarahisar ve Antalya'ya gitti. Bir

başka memuriyet için Dahiliye Vekaletine yaptığı yazılı başvurulara yanıt alamayınca, deniz yoluyla ailesinin ikamet ettiği İzmir'e geçti. İşgal günlerinde, ticaretle uğraşan babasına yardımcı olduğu anlaşılan Bezmî Nusret'in, kaymakamlık yaptığı yaklaşık 14 aylık dönemde Alaşehir, Salihli ve Bozdağ'da kurulan milli cephelerin takviye ve ikmal edildiği ana merkezdi. Aynı dönemde, Anadolu'nun batısında toplanmış halk kongrelerinden birine de ev sahipliği yapmış Alaşehir'de, Bezmî Nusret'in etkinliklerini tartışılır yapan, işgal yılları ve sonrasında Ankara'ya gönderilmiş aleyhindeki yazılardır. Bezmî Nusret, "Bir Roman Gibi" başlıklı kitabında uzun uzadıya, söz konusu yazıların bazıları ile sahiplerinin kişilikleri hakkında bilgi verir.

Bu yazılardan ilki, 1 Mart 1920 tarihli ve Yzb. Süleyman Süruri (Emekçil) imzalı olup "Alaşehir ve Havalisinde teşekkül ederek Kütahya'ya kadar tevessü eden (genişleyen) harekât-ı milliye'nin tarihçesidir" başlıklıdır. Süleyman Süruri'nin, Mustafa Kemal Paşa'ya "Vesaik" (belgeler) ismiyle gönderdiği, 17 Mart 1920 tarihli bir yazının ekine koyduğu bu yazıda, Miralay Bekir Sami Bey'in kendisini Alaşehir Mevki Kumandanlığına tayin ettiğini (13 Haziran 1919) belirttikten sonra, "... Bilfiil (gerçekten) teşkilât ve harekât aleyhinde bulunanlardan birincisi kaza kaymakamı Bezmî Nusret Bey idi. Mumaileyhi mevkiinden (adı geçeni makamından) atmak için elde kuvvet ve muhitte istidadı (bölgede istek) görmedim. Halkın nefretini kazanmış haysiyetsiz ve mürtekip (rüşvet yiyen) jandarma kumandanı Kd. Yzb. Cemil Bey var idi. Bu herif metropolite katılacak kadar rezil idi. Elimde üç lâgar (cılız) hayvan, altı neferden başka kuvvetim olmadığı halde, ilk cüret olmak üzere bir tezkere ile ladı geçeniil memuriyetinden azil ve yerine yerli bir ihtiyat zabiti (yedek subay) tayin ettim. Bu hareketimle İzmir (Aydın) Valisinin bende-i raşi (rüşvet veren adamı) Dahiliye Nazırı Ali Kemal Bey'in aziz arkadaşı Bezmî Nusret Bey'e ilk ve son tokadı atmış oldum. Bir beyanname ile müdafaa lüzumunu halka ilan, aleyhte idare-i kalem edenlerin hakkında ağır cezaları tadat ettik (sayıp döktük). Telgrafhaneye sansür vaz edildi (konuldu). Kaymakam beye

tezkere ile hattihareketi (nasıl davranacağı) gösterildi. Alaşehirli Mustafa ve Akif Beyler mahiyetlerinde bulunan adamları getirdiler. Fakat halk yine arkadan arkaya yabancı iki zabıt olup İcamide yapılacak toplantıya nasıl gidileceğini, hükümetin muvafakati (onayı) olup olmadığını soruyorlar, mırıldanıyorlardı... Geceleyin gelmek istemeyen kaymakam ve ahz-ı asker reisi de (askerlik şubesi başkanı), bütün eşraf ile beraber camiye davet edildi... Alaşehir'de hükümetin nüfuzunu kesip silahlarını da aldıktan sonra, halkın da tabiatıyla gözü korkmuş, tarh ettiğim ianeyi (koyduğum yardım parasını) vermek için fiili mukavemete maruz kalmadım..." demektedir.

Dikkat edileceği üzere Süleyman Süruri, Bezmî Nusret'i somut olarak üç şeyle itham etmektedir: Milli teşkilat ve harekât aleyhinde bulunmak, Aydın Valisi (Kambur) İzzet Bey'in rüşvet veren adamı ve Damat Ferit Paşa'nın Dahiliye Nazırı Mehmet Ali Bey'in sevdiği arkadaşı olmak.

Yukarıda bir bölümü alıntılanmış bu belgeyi hiçbir zaman görmemiş olan Bezmî Nusret, Bir Roman Gibi'de Yzb. Süleyman Süruri için şunları yazmaktadır: "... halkın askerliğe ve askerlere temayülü (eğilimi) bulunmadığına göre, askerlerin gönüllü teşkilatına katılması ve milli kuvvetleri takviye etmesi lazım geliyordu. Nitekim Turgutlu'dan gelen bazı subaylar, ezcümle Yzb. Süleyman Süruri... derhal Mustafa Beyin (Şahyar) hazırlamakta olduğu milli müfrezeye iltihak ettiler (katıldılar). Bunlardan Süleyman Süruri Bey, Bandırma'dan Turgutlu'ya gelirken trende [Albay] Bekir Sami Beyle tanıştığı için, onun tarafından Alaşehir irtibat zabıtlığına (bağlantı subaylığına) tayin olundu. Süleyman Bey cidden cesur, hamiyetli (haysiyetli), vatansever ve fedakâr bir subaydı. Ancak Süleyman Askeri Bey'in idaresindeki [Osmanlı Gizli Servisi] Teşkilat-ı Mahsusa'da uzun müddet çalışmış olduğu için o zihniyeti benimsemişti. Sağını solunu gözetmez, ezici ve kırıcı bir karakter taşırdı. İdare edilmesi çok güç idi".

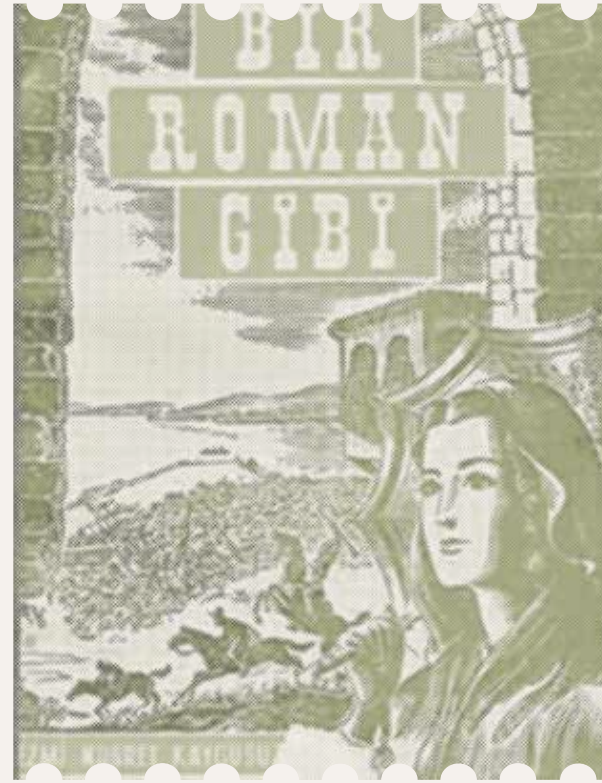
Anılarına serpiştirdiği başka cümleler, Bezmî Nusret'in Süleyman Süruri'den hoşlanmadığını gösteriyor. Nitekim 15 Temmuz 1919 tarihinde, Süleyman Süruri

*Aslı ATASE Arşivi, Arşiv: III-5, Dosya: 16, Fihrist 2'de bulunmaktadır.

yerine Alaşehir Mevki Kumandanı olarak gönderilen Kaymakam (Yarbay) Haydar Bey hakkında yazdıkları aydınlatıcıdır: *"Bu zat evvelce harbiye mektebinde coğrafya muallimi imiş. Yaşlı, olgun ve idareli bir askerdir. Mahalli hükümete karşı samimi bir anlayış gösterdi"*.

Bezmi Nusret aleyhindeki ikinci yazı, Ertuğrul (Kütahya) eski mutasarrıflarından** Müştak Lütfi'ye aittir. Bezmi Nusret O'nu, Dahiliye Nazırı'ndan kaza kaymakamlığı istemek için İstanbul'a giderken vapurda, mahfuzen görmüş ve yazdığına göre epeyce üzölmüştü. Bu karşılaşmadan yaklaşık 14 ay sonra, 22 Mayıs 1920'de Müştak Lütfi, Dahiliye eski müsteşarlarından Cami (Baykut) Bey ile birlikte Alaşehir'e geldi. Eşraftan Mütevellioğlu Akif Bey'in misafiri olarak kentte bulunan bu iki yabancıyı yolda görür, ertesi gün hükümete geleceklerini düşündüğü için selam vermez (?). Ancak beklediği şey olmaz, bundan Akif Beyi sorumlu görür. İki gün sonra gittikleri İnegöl Nahiyesinde, Müdür Ratip Beyin kurduduğu rakı-kebablı bir sofrada ağırlanan Müştak Lütfi'nin coşup kendisi hakkında *"Kaymakama söyle. Bize gösterdiği lâkaydiyi (ilgisizlik) ve barit (soğuk) muameleyi unutmayın"* tehdidi savurduğunu, bu sözleri kendisine ileten Ratip Beye, *"sarhoş lakırdısını ben aklımda tutamam. Unuturum"* dediğini yazmaktadır. Bezmi Nusret devamla İnegöl'den Akhisar'a geçen Müştak Lütfi'nin, orada mevki kumandanı olan ahabı Yzb. Hüseyin Bey ile birlikte, sonunda Dahiliye Vekaletindeki dosyasına kadar girecek bir iftirayı kotardığını belirtmektedir.

Cumhuriyetin ilanından sonra, *"tekrar Dahiliyeye geçmek hevesine"* düşen Bezmi Nusret'in, 25 Mart 1925 tarihli dilekçesinin akıbeti ilginçtir. Dahiliye Vekaleti, Alaşehir'in bağlı olduğu Manisa Valiliği'nden kendisi hakkında malumat ister. Bezmi Nusret talihinin bir cilvesi olarak, orada vali olan Müştak Lütfi'nin, 27 Nisan 1925'te Vekâlete şu cevabı yazdığını belirtir: *"Bezmi Nusret Bey mütarekeyi müteakip Damat Ferit Paşa kabinesi zamanında İzzet'in İzmir Valiliği esnasında Alaşehir'e kaymakam tayin edilip işgalden evvel düşman lehine halkın kuvve-i*

maneviyesini zaafa uğratacak beyanatta bulunmuştur. Manisa Mutasarrıfı Hüsnü'ye Kuvayı Milliye'nin cinayetlerine dair mektuplar ve jurnaller (haberler) gönderdiğini de esbak (evvelki) Akhisar Telgraf Memuru Murat Bey'den işittim. Alaşehir'den geçerken Kaymakamın bu halini bazılarına söyledim. Tahkikat (inceleme) icra olunacağı (yapılacağı) sırada Alaşehir sukut etmiştir (düşmüştür). Keyfiyet (durum) arz olunur".

Dahiliye Vekili Cemil Bey'in, *"bu yazının muallel (sakat) ve garez mahsulü olduğunu derhal anladığını"* belirten Bezmi Nusret, 30 Mayıs'ta Mülkiye Başmüfettişi Nedim Nazmi Beyi tahkikat ile görevlendirdiğini yazmaktadır. Başmüfettişin İzmir ve Alaşehir'de yaptığı tahkikat sonucu hazırladığı 23 Mayıs 1926 tarihli evrak, Manisa Valisi Müştak Lütfi tarafından yazılanların iftira ve Bezmi Nusret'in istihdam edilmesinde hiçbir sakınca bulunmadığını ortaya koymuşsa da, o günlerde TBMM'ne sunulup 26 Mayıs günü kabul edilen bir yasa her şeyi mahvetmişti. Bezmi Nusret'in "avanproje"

dediği, 854 sayılı "Mücadele-i Milliyeye İştirak Etmeyen Memurin" hakkındaki bu yasanın gereği olarak, dosyasının Heyeti Mahsusa Başkanlığı'na gönderildiği anlaşılıyor. 12 Temmuz 1926 günü söz konusu heyete ifade için çağrılan Bezmi Nusret, *"Heyet (Ankara) Vilayet Konağı'nda şu zevatın (kişilerin) huzuru ile teşekkül etmişti: Reis Ankara Valisi Atıf Bey, azalar (üyeler): Süreyya, Nafia Vekâleti (Bayındırlık Bakanlığı) Memurin Müdürü Şevket, Sıhhiye Vekâleti Memurlar Müdürü Doktor Fuat Kemal, Adliye Vekâleti Zat İşleri Baş Muavini Kasım, Baytar (veteriner) Umum Müfettişi Adil Beyler. Lisanından Karadeniz Uşağı olduğu anlaşılan Atıf Bey tek bir soru sordu: 'İzmir'e gidecek yerde ne için Ankara'ya gelmediniz?'. Şu cevabı verdim: 'Çünkü işgal üzerine vazifem bitmişti. Param yoktu. Sıhhatim bozuktu. İzmir'de bana bakacak anam, babam, ailem vardı. Bunlar her hangi yerde olsa oraya gidecektim. Ankara'ya gelip de ne yapacaktım? Afyon'dan ve Antalya'dan beş altı defa Dahiliye Vekâletine müracaat ettim. Memuriyet aradım. Cevap veren olmadı. Ankara'ya şahsen gelişimin ayrı bir tesiri olacağını aklım almadı"* demişti. 29 Temmuz günü çağrıldığı Vekâlette, istifası kabul edilmeden Yunan işgali altındaki İzmir'e gittiği için, 854 sayılı kanunun üçüncü maddesi gereğince Bezmi Nusret'in, bir daha devlet hizmetinde kullanılmamasına oybirliği ile karar verildiği kendisine söylendi (24 Temmuz).

Bezmi Nusret, *"zulmün ve haksızlığın birer numunesi"* dediği Heyet-i Mahsusa kararları incelensin diye, 1929 Ekimi sonlarında kanun gereği Ankara'da ve Devlet Şurası (Danıştay) Reisi Süleyman Emin Paşa başkanlığında oluşturulmuş "Ali Karar Heyeti" isimli komisyona dilekçe vermişti. Söz konusu komisyon 23 Kasım günü gerçekleştirdiği toplantıda, hakkındaki Heyet-i Mahsusa kararının "ref" (kaldırılıp) ve iptal" edildiğini, ertesi gün tarihli bir telgrafla bildirmişti. Ali Karar Heyeti'nin 11 Aralık'ta kendisine gönderdiği hüküm metnini (533 Esas ve 584 Karar) anılarına koyan Bezmi Nusret'e göre, hayatı pek ağır bir yükten kurtulmuş, rencide olmuş (örselenmiş) şeref ve haysiyeti tenzih etmişti (onarmıştı).

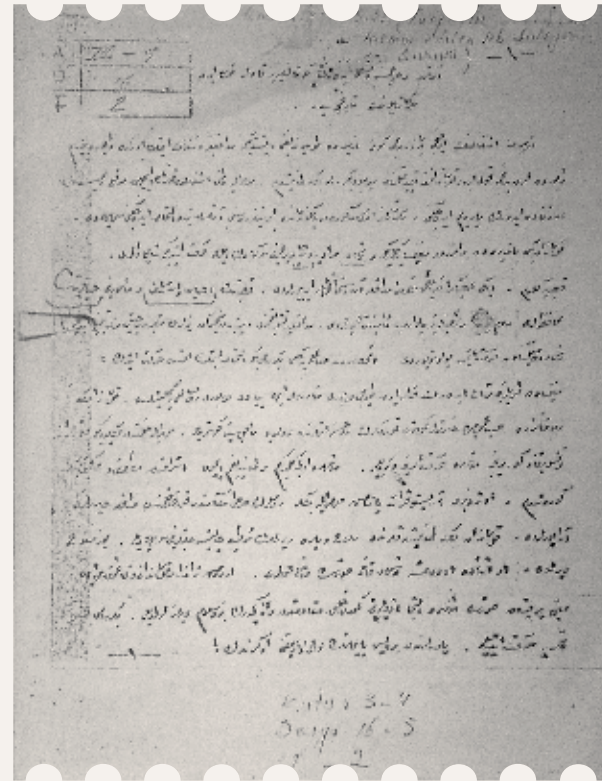
Bir ibret belgesi olması bakımından, Ali Karar Heyeti'nce Bezmi Nusret hakkında verilmiş hüküm metninin sonuç kısmı aşağıya çıkarılmıştır:

Mumaileyhin (adı geçen) Aydın Vilayeti Maarif Başmüfettişi iken memuriyetinin lağvı üzerine üçüncü sınıf maaşla Alaşehir Kaymakamlığını tayin edilerek 15 Mayıs 1335'te (1919) vaziyete mübaşeret edip (işe başlayıp) işgal üzerine dahile çekildiğinden dolayı mülga (kaldırılmış) Dahiliye Nezareti'nce azlolunduğu ve Alaşehir'in işgalinde son dakikaya kadar kalıp muhaceretin (göçün) arkası alındıktan sonra hayvanla ve zabıta ile birlikte Eşme'ye ve oradan da Afyonkarahisar'a gelip kazanın işgali hakkında Dahiliye Vekaletine rapor göndermekle beraber bir memuriyete tayinini telgrafla iki defa istirham (rica) eylediği ve bu telgraflara cevap gelmeyince Antalya'ya giderek buradan da istirhamını tekrar ettiği halde yine cevap ve memuriyet verilmemesinden ve rahatsızlığından dolayı İzmir'de bulunan ailesi nezdine (yanına) azimet eylediği (gittiği) ve İzmir'de ticaretle meşgul olup memuriyet kabul eylemediği ve Alaşehir'de iken amal-i milliyeye (milli emellere) muhalif harekâtı (hareketleri) görülmemekle beraber, jandarma kumandanı Tahsin Beyle olan muhaveresinden de (konuşmasından da) anlaşıldığı üzere müzaheret (arkalama) ve muavenetini (yardımını) meydana vurmuyarak harekâtı milliyeye sakin ve gösterişsiz bir surette hizmet etmiş bulunduğu ve işgal üzerine Alaşehir'de kalmayarak Afyonkarahisar'a ricat eylemesi (çekilmesi) suretiyle İstanbul Hükümetine ve Yunan amaline (emellerine) hizmeti arzu etmeyerek harekâtı milliyeye taraftarlığını bilfiil

** Vilayet altı bir idari birim olan sancakları yöneten kamu görevlisi.

ispat eylediği ve Manisa Mutasarrıfı Hüsni'ye gönderip yirmi üçüncü fırka kumandanlığınca elde edildiği beyan olunan mektubun aslı bulunmamakla beraber on ikinci kolordu kumandanlığı şifresinde münderiç (mevcut) mealine (manasına) nazaran mündericatinin şayanı ehemmiyet (içeriğinin önemli) ve amali milliyeye muhalif bulunmadığı ve meşgul (işgal edilmiş) mahallerin hükümeti milliyenin teşekkülüne ve hatta daha sonralara kadar vilayetleri ile muhabere ettikleri ve İzmir'de kendisine iki defa ameliyat yapıldığı ve orada da İstanbul Hükümetinden bir memuriyet almadığı ve amal-ı milliyeye muhalif hareketi görülmediği sabit olmuş bulunduğu ve Alaşehir'in işgali sebebiyle vazifesi kalmamış ve memuriyet talep eylediği halde verilmediği gibi intizar etmesi (beklemesi) hakkında da kendisine tebligatta bulunulmamış olmasına ve sabık Afyonkarahisar Mebusunun ifadesi veçhile Dahiliye Vekilinin (Cami Bey) ehemmiyet vermemesine nazaran, vaziyetinin terki vazife (görevini terk) mahiyetinde olmadığı ve perişan vaziyette kalarak ailesinin nezdine berayı tedavi (için) gittiği ve öyle pek karışık bir zamanda vazifesini sonuna kadar bihakkin (hakkiyla) ve cansiperane ifa eylediği anlaşılmış olduğundan Heyeti Mahsusaca müttehaz (alınmış) 24 Temmuz 926 tarihli kararın ref'ine ve keyfiyetin Dahiliye Vekâleti celilesine arz ve tebliğine (sunulup bildirilmesine) 23 Teşrinisani 929 tarihinde karar verildi.

Bu hüküm, Bezmi Nusret aleyhinde yazılanları ortadan kaldırırsa da, neden yazıldıkları konusuna açıklık getirmemektedir. Süleyman Süruri ile Müştak Lütfi'nin ortak yönü, İttihat ve Terakki geleneğine sıkı sıkıya bağlı olmalarıdır. Bunlar, Bezmi Nusret'in Hürriyet ve İtilafçı olmasa da, İttihat ve Terakki'ye muhalif olduğunu gayet iyi biliyorlardı. Bu sebeple söz konusu aleyhte yazıların temelinde partizanlık; Müştak Lütfi (ve de Cami Bey) özelinde ilaveten, kişisel garz olduğu ortadadır. Bezmi Nusret'in, sokakta karşılaştığı Müştak Lütfi ve Cami Beyi görmezden gelişi; Müştak Lütfi'ye Muğla'ya giderken beraberine almak istediği iki süvariye vermeyişi de, olasılıkla partizanlık ve kişisel garzden kaynaklanmıştı. Bezmi Nusret'in yapmadığı, resmi mercilere onlar gibi, haklarında aleyhte yazılar göndermemektir.

Yzb. Süleyman Süruri Bey'in Mustafa Kemal Paşa'ya gönderdiği 1 Mart 1920 tarihli yazının ilk sayfası

(15 MAYIS 1919-23 TEMMUZ 1920)

KARANLIĞA DOĞRU

İŞGALDEN ÖNCE ALAŞEHİR - I

Yunanlıları memleketimizden tamamen tart edinceye kadar harbi millide devam, harekâtı milliyeye atfen kongrece esas olarak telâkki (kabul) edilmiştir. (Alaşehir Kongresi, Madde 23)

İzmir'e Yunan Ordusunun çıktığı haberi, Bezmi Nusret'in ifadesiyle "bir anda Alaşehir'in her tarafına yayılmış" ve kazayı, "simsiyah bir matem bulutu kaplamıştı". Türkiye'nin her yanında olduğu gibi, Alaşehir'de de halk savaş yorgunuydu. İzmir işgal edilince "ruhen zayıf" olup telaşa kapılan (ve hiç kuşkusuz daha varlıklı) bazıları, apar topar Uşak ve Eşme'ye doğru firar etmişlerdi. Alaşehir eşrafından bazı isimler ve gençler ise, değişik mekânlarda toplanıp dertleşiyor, Alaşehir'in de her an uğrayabileceği bir işgal faciasını önlemek için çareler arıyorlardı.

Turgutlu'nun işgal edildiği 21 Mayıs günü, Alaşehir Kaymakamı'nın daveti üzerine hükümet konağında, askeri ve mülki erkân ile eşrafın katılımıyla bir toplantı yapıldı. Yazılı yapılan davete, Bezmi Nusret'in hatırladığına göre, *"Kadı Mehmet Münil Efendi, Müftü, Belediye Reisi Galip, Mahkeme Reisi Ali Rıza, Müddei Umumi Muavini (savcı yardımcısı) Lebip, Jandarma Bölük Kumandanı Cemil, Polis Komiseri Salih, Askerlik Şubesi Reisi Binbaşı Muhtar, Hükümet Tabibi Necati (ile) eşraftan Mütevellizade Akif, Ethem Beyzade Ömer, Hüseyin Paşazade Mustafa, Kuşakçızade Raşit, Hacı Musazade Eyüp, Hasan Ağası zade Ömer" icabet etmiş, "Mütevellizade Tevfik Bey (ise), davetnameyi aldığı ve imzaladığı halde gelmemiştir". "Teslimiyet" ve "müdafaa" seçeneğinin hararetle tartışıldığı toplantı sonucunda, Yunanlıların çiçek değil silahla karşılanması ve civar kazaların müdafaaya dahil ettirilmesi için gerekenlerin yapılması oybirliği ile kararlaştırıldı.*

Alaşehir'de birkaç çiftliğin sahibi, parti işlerine hiç bulaşmamış olan Hüseyin Paşazade Mustafa Bey, 22 Mayıs'ta Kaymakam Bezmi Nusret Bey'e giderek, müdafaaya tertibatına başlayacağını söylemişti. Kaymakam, aynı gün ziyaretine gelen Belediye Reisi Galip Bey'e (Alakant), harekâtı milliyeye sakin ve gösterişsiz bir şekilde destek olacağını, "reddi ilhak" veya "müdafaa-i hukuk"

isminde bir cemiyet kurulmasının yararlı olacağından bahsetmişti. Galip Beyin kaymakamlıktan çıkar çıkmaz konuşup ikna ettiği Mütevellizade Akif Bey, Hüseyin Paşazade Mustafa Bey ile birleşerek Alaşehir Müdafaai Hukuk Cemiyeti'ni kurdular. İlk işi gönüllü kaydetmeye başlamak olan bu Cemiyete daha sonra Hacı Ali Yağaz, Hasan Hüseyinoğlu Mehmet, Hasan Ağası zade Ömer ve Kuşakçızade Raşit Efendi de üye olarak yazılmışlardı.

25 Mayıs'ta Manisa'nın işgal edilmesi, Alaşehir'de moralleri daha da bozmuş olmalıdır. 18 Mayıs günü Turgutlu Ahzı Asker Riyasetine tayin edilmiş Yzb. Süleyman Süruri ile vekâleten 17. Kolordu Kumandanlığına atanmış Miralay Bekir Sami'nin (Günsav) yazdıkları, Alaşehir ve çevre kazalarda yaşayan Türklerin, o günlerdeki ruh haline ışık tutmaktadır. Süleyman Süruri, işgalinden hemen önce: *"Kasabaya geldim. İki ihtiyat subayı yurt müdafaasına katılmak isteklerini belirtiyorlardı. Kasaba'nın ayan (eşraf) ve ileri gelenleri ile memurlar, hayatlarını korumak için Rum zenginlerine yalvarıp teminat alıyorlardı. Yurt müdafaasına katılmaya teşviklerimizi işiten ileri gelen bazıları bizlerin Kasabadan çıkmamızı bildirdiler; düşman da Manisa'dan hareket etmiş bulunuyordu. Akhisar'dan Salihi'ye gelen Bekir Sami Bey'e katılmak*

üzere hareket ettik" demektedir. Bekir Sami'nin 24 Mayıs'ta, Akhisar'da gördüğü manzara farklı değildi: "Bütün caddelere Yunan Bayrakları asılmış, herkes Yunanlıların gelmesini bekliyor. Birçok kimse yerli Rumların yanına sokulmuş dalkavukluk ediyor ve bu sayede Yunan şehre girince hayatını, malını mülkünü emniyete sokacağını sanıyor. Bütün terzi dükkânları geniş Yunan Bayrakları dikmekle meşgul".

Yzb. Süleyman Süruri'nin davetiyle 29 Mayıs akşamı Alaşehir Ulu Camide gerçekleştirilen toplantının, bozulmuş morallerin tamirini hedeflediği açıktır. Hükümet Konağı'nda gerçekleşen öncesine katılmayan Mütevellizade Tevfik Bey'in de hazır bulunduğu toplantıda, sırasıyla Süleyman Süruri, Binbaşı Muhtar ve Bezmi Nusret söz almış, halk "milli bir heyecan, vatani bir kaynaşma ve kalbi bir ittifak (birlik) ile camiden" ayrılmıştı. Ertesi gün askeri depodan çıkarılan 200 kadar tüfek mevcut milli müfrezeye henüz katılmış gönüllülere dağıtılmış, mahpuslardan cephede yararlı olabilecekler Mustafa Beye verilmiş ve askeriyenin maliyedeki paraları milli kuvvetlerin emrine tahsis olunmuştu.

1 Haziran'da Ödemiş'in düşmesi ve çekilen askeri ve mülki erkân ile muhacirlerin Alaşehir'e doluşması moralleri yeniden bozdu. Bezmi Nusret anılarında,

"bu bozgun Alaşehir'e büyük bir yeis ve elem (üzüntü ve acı) getirdi. Manen herkes sarsıldı. Atiden (gelecekte) ümidini kesenler bile oldu. Her an harekete müheyya (hazır) bulunan Bekir Sami Bey.. Eşme'ye gitti. Fakat bu gidiş sui tefsire (kötü yoruma) müsait bir zamanda vuku bulduğu için halkça dedikoduya sebep oldu. Süleyman Süruri Bey de kimseye haber vermeksizin Uşak yolunu tuttu.. Düşman ilerleyişinin durduğu ve Ödemiş hezimetinin az çok tesirini kaybettiği anlaşılınca Alaşehir'e mevki kumandanı (13 Haziran) olarak döndü. Alaşehir bozgun meraretini (tatsızlığını) ancak bir iki gün yaşadı. Sonra yine eski eski hayatini buldu" demektedir.

Yzb. Süleyman Süruri'nin, Mustafa Kemal Paşa'ya gönderdiği 1 Mart 1920 tarihli bir mektupta yazdığı şu satırlar, Bezmi Nusret'i teyit etmektedir: "O esnada Ödemiş'e düşman kanlı surette dahil oldu. Ödemiş Jandarma Kumandanı (Yüzbaşı Rasim) ve Kaymakamın (Erzurumlu Bekir Sami) perişan surette Alaşehir'e iltica etmelerini gören halk mukavemetten vazgeçerek bize selam vermez oldular. (Alb.) Bekir Sami Bey Eşme'ye hareket ettiler. Yaverlerinden bir iş yapmanın muhal olduğunu (olanaksızlığını) öğrendik. Üç arkadaşı (Binbaşı Nedim, Yüzbaşı Rasim ve kendisi) Alaşehir halkının aforoz ettiği kimselerdik. Rumlar görececek diye kimse selam vermiyordu. Uşak'ta teşkilat buluruz ümidiyle gittik".

Alaşehir Kongresi'nin toplandığı tarihe (16 Ağustos 1919) kadar, Alaşehir'de vatan müdafaası için yapılanları: Asayişin temini için gayret sarf edilmesi; "yeşil bayrak altında gönüllü cem'i (toplanması)"; bunların eğitilip Salihli Cephesi'ne sevk edilmesi; silah ve mühimmat toplanması;

gönüllü ihtiyat zabitlerine görev verilmesi (müfreze efradının eğitilmesi); hükümete ait olup kullanılmayan malzemenin satılması ve askerlik çağındaki her bir zengine 200 lira vergi salınmak suretiyle para toplanması başlıkları altında toplamak mümkündür.

Mustafa Kemal Paşa'nın Erzurum'dan Alaşehir Kongresi'ne gönderilen ve Anadolu'nun muhtelif yerlerinde yapılan kongrelere ve Kuva-yi Milliye'ye mani olmak yolunda hükümetin tutumunu gösteren, Nazır Adil Bey tarafından Muhtelif mutasarrıflıklarına yazılan yazılar.

**Belge Sıra No:18
Bak.7 Cilt, s 105**

Erzurum
24 ağustos 1335 (1919)

Ali Fuat Paşa Vasıtasıyla Alaşehir Kongresi Riyasetine

Alaşehir'deki içtimai bütün vilâyat-ı şarkiye halkı üzerinde pek samimi bir tesir uyandırmaktadır Esasen İzmir için kalbi kan ağlayan bura halkı bu teşebbüse bütün ruh ve mevcudiyeti ile müzahirdir Hissiyatımızın mézkur heyete iblağına tavassut-u âlilerini rica ederiz.

**Şarki Anadolu Müdafaa-i Hukuk Heyeti Temsilyesi namına
M. Kemal**

Batı Anadolu Kongrelerinin Beşincisi

ALAŞEHİR KONGRESİ

(16-25 Ağustos 1919)

Alaşehir Kongresi Batı Anadolu'da, Mondros Mütarekesinden sonra toplanmış halk kongrelerinin beşincisidir. Toplanmasında, Balıkesir İlhaki Red Merkez Heyeti Reisi Hacim Muhittin (Çarıklı) ile Alaşehir Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti kurucularından Hüseyin Paşazade Mustafa Beylerin rolü büyük olan bu kongre, 16 Ağustos günü, Batı Anadolu'daki 25 yerleşim merkezini temsil eden 48 delegenin katılımıyla açıldı. Kongre çalışmaları ve alınmış kararlardan önce, değinilmesi gereken bir husus var.

Meşrutiyetin ikinci kez ilanını (1908) takiben, Aydın Vilayetinin değişik kazalarında kaymakamlık; Karesi'de (Balıkesir'de) mutasarrıflık gibi idari görevler

yapmış bulunan Hacim Muhittin Bey'in, ağustos ortalarına doğru Alaşehir'e geldiğinin vilayet merkezinde (İzmir) duyulmuş olduğu, resmi bir yazıyla Bezmi Nusret'ten sorulmasından anlaşılmaktadır. Birinci ve ikinci Balıkesir Kongrelerinin temel taşı olan Hacim Muhittin Bey hakkında kaymakamın, "*kazaya geldiği görülmemiştir*" demesi üzerine gönderilmiş cevabi telgrafta yazılanlar, yönetenlerin vatan müdafaası için çalışanlar ve yaptıklarını, politik kimliklerinden ayırmayı beceremediklerini göstermektedir: "*Yazınızda katiiyet bunmuyor. Bu adam ya vardır, ya yoktur. Eğer kazaya gelmiş ise, mutaassıp ve faal ittihatçılardan olduğu için hemen oradan uzaklaştırılması lazımdır*".

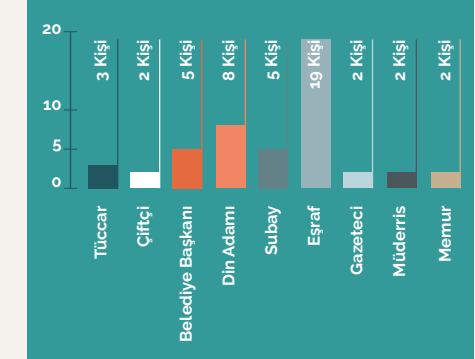
Araştırmacıların toplanma amacında uzlaşamadıkları Alaşehir Kongresi, hiç kuşkusuz öncelikle müdafaa için askeri, mali, lojistik ve örgütlenme ile propaganda-tanıtım bağlamında yapılacakları ortaklaştırmak gibi genel bir hedef gözetiyordu. İşgalinden sonra İzmir'in art bölgesinde toplanmış halk kongrelerinde (Nazilli'dekiler hariç) başat konumuyla Hacim Muhittin'in değişmezliği, Balıkesir Kongrelerinin özellikle ikincisinde alınmış kararların yaygınlaştırılmak istendiğini düşündürmektedir ki, Alaşehir Kongresi kararları bunun kanıtıdır. Böylece, Bakırçay'dan Küçük Menderes'e, kuzey-güney istikametinde uzanan milli cephelerin, emir-komuta açısından olmasa da, diğer hususlarda bütünleşeceği ortadadır.

• Batı Anadolu'da Milli Cephelerin Kuzey-Güney İstikametinde Sıralandığı, Nehir Vadileri (Yukarıdan aşağıya: Bakırçay, Gediz, Küçük Menderes, Büyük Menderes)

İstanbul Hükümeti'nin, 13 Ağustos 1919 tarih ve Dahiliye Nazırı Adil imzasıyla Denizli Mutasarrıfına yolladığı bir telgraf marifetiyle engel olmaya çalıştığı Alaşehir Kongresi'nin açılış oturumu,

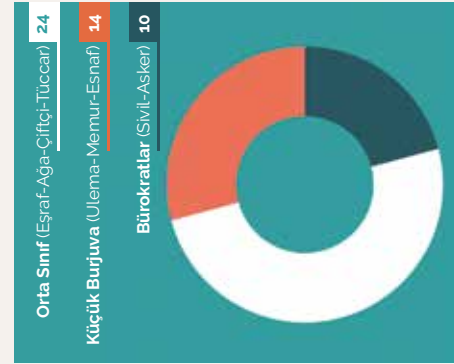
Mustafa Bey'in evinde yapıldı. Açış konuşmasını Hacim Muhittin Bey'in yaptığı Kongre, 18 Ağustos'tan itibaren toplantılarına Fevziye Mektebi'nde devam etmiştir. Kongre başkanlığına Balıkesir'den Hacim Muhiddin; başkan vekilliklerine Alaşehir'den Hüseyin Paşazade Mustafa ile Uşak'tan İbrahim (Tahtakılıç); kâtipliklere Alaşehir'den Ethem Beyzade Ömer (Ünlü) ile Balıkesir'den Abdulgafur beyler seçilmişlerdi. Mustafa Bey aynı zamanda, Alaşehir ve çevresinde harekâtı milliye faaliyetlerinin yürütülmesinde uyulacak kuralları belirlemek üzere oluşturulan, Talimatname Hazırlama Komisyonu'na da üye yapılmıştı.

• Alaşehir Kongresi Katılımcılarının Mesleki Dağılımı

Esasen bu diyagram, görüldüğünden daha fazlasını anlatmaktadır. Öncelikle buradaki mesleki kategoriler geçişkendir. Belediye başkanları arasında aynı zamanda tüccar, çiftçi veya eşraftan olanlar bulunabilir/ bulunmaktadı. Bunun tam tersi de doğrudur. Keza subaylar ile din adamlarının memur olduğu

da ortadadır. Şeklin net olarak söylediği, Alaşehir Kongresi katılımcılarının, toprak ve ticaret kaynaklı servet sahipleriyle daha ziyade devlet kapısında görevli eğitilmiş insanlar olduklarıdır.

• Alaşehir Kongresi Katılımcılarının Sınıfsal Dağılımı

Bu diyagram için ise, ilaveten söylenmesi gerekenler vardır. Her şeyden önce, Osmanlı Devleti'nden Türkiye Cumhuriyeti'ne miras kalan toplumsal dokunun (sınıf yapısı) niteliği tartışmalıdır. Şekildeki tasnif, tanınmış tarihçi-sosyolog Prof. Dr. Taner Timur'dan esinlenerek yapılmıştır. Bürokratlar, Tanzimat Dönemi'nde (1839-1876) yükselip devleti yönetir hale gelen ve Türkiye Cumhuriyeti'ni kuran asker-sivil kökenli iyi eğitilmiş müteşebbis kadrodandır. Zenginliğini sanayiye borçlu olmadığı ve yaşam tarzı nedeniyle Batı dünyasındaki burjuvaya eş olmayan Orta Sınıf, daha ziyade (ayan bakiyesi) büyük toprak sahipleridir. Küçük Burjuva kategorisi, Batı dünyası ile daha iyi örtüşmektedir. Sonuç olarak

bu kategoriler, toplumun orta ve üst sınıflarına tekabül etmektedir. Toplumun neredeyse tamamını oluşturan köylünün (halk) Kongre'de olmayışı, müdafaa ve mücadele de olmadığı anlamına gelmemektedir. Milli müfrezelerin kadrolarını dolduran halk, benzer örneklerde olduğu gibi Kongre'nin silahlı gücü ve icra kuvvetidir. Kongre'nin yaptığı, müdafaa ve mücadele de halka öncülük etmektedir. Orta ve üst sınıfların neden böyle bir misyon edindikleri, öncelikle iktisadi ve yönetsel konularını devam ettirmek isteğiyle açıklanmalıdır.

Yukarıda ismi sayılanlar dışında Galip, Hacı Ali, Akif, Cevdet ve Nazmi beylerin de Alaşehir'i temsil ettiği kongre, kararlarını 26 maddede toplamıştı. Afyonkarahisar'da broşür şeklinde bastırılmış olan bu kararların en önemlileri şunlardır:

Madde 5.
Harekâtı milliyenin yegâne gayesi düşmanı ülkeden tart etmek olup siyasetle alâkası yoktur.

Madde 7.
Balıkesir Kongresince kabul edilen "Harekâtı Milliye Reddi İlhak" ismi, Alaşehir Büyük Kongresi'nce aynen kabul edilmiştir.

Madde 8.
Harekâtı harbiyeyi milliyeye devam ettiği müddetçe, Alaşehir Kongresi de milli umumi seferberlik kabul eder.

Madde 9.
Kongre makası teşekkülünün (varlık nedenlerinin) en esaslarından biri de, Yunan mezalim ve cinayetini (cinayetlerini) tetkik (araştırma) ve telfikiyle (birleştirilmesiyle) İzmir'deki Muhtelit (karma) Tahkikat Komisyonu'na arz olduğunu ve bu Tahkikat Komisyonu riyasetinde (başkanlığında) bulunan İngiliz Generali Milne cenaplarına ibrâğını (gönderilmesini) kabul etmiştir.

Madde 11.
Kongre'nin makası teşkili (toplantı amaçları) hakkında enzârı umumiyeye (kamuoyuna) bir Beyanname neşretmesi takarrür etmiştir (yayımlaması kararlaştırılmıştır).

Madde 13.
Merbut (ekteki) Talimatname'de görüleceği veçhile (üzere), Alaşehir ve civarında bir sahai mesai (çalışma bölgesi) kabul edilerek, burada ayrıca yedi kişilik bir Heyeti Merkeziye (Merkez Heyeti) teşekkülüne karar verilmiştir.

Madde 14.
Denizli, Nazilli cihetlerinde bir sahai mesai olarak, orada da bir Heyeti Milliyeyi Merkeziye teşkiline karar verilmiştir.

Madde 16.
Kaza menzil müfettişlikleri ve Heyeti Merkeziyeler ile merkez umumi mühürlerinin Balıkesir Kongresi'nce kabul edilen tarzda

yeknesak (birörnek) olarak hâk ettirilmesi (kazıtılması) karargir oldu (kararlaştırıldı).

Madde 18.
Yunanlıların işgal sahalarında yaptıkları mezalim hakkında umumi bir rapor tanzim ve İzmir'deki Muhtelit Tahkikat Komisyonu'na ibrâğ edilmesi kabul edilmiştir.

Madde 23.
Yunanlıları memleketimizden tamamen tart edinceye kadar harbi millide devam, harekâtı milliyeye atfen (adına) kongrece esas olarak telâkki (kabul) edilmiştir.

Padişah, Sadrazam ve General Milne'ye birer telgraf gönderdiği bilinen Alaşehir Kongresi Başkanlığının aldığı en önemli ve anlamlı telgraf, 24 Ağustos 1919 tarih ve "Şarki Anadolu Müdafaa Hukuk Heyeti Temsiliyesi namına Mustafa Kemal" imzalı olandı: "Alaşehir'deki içtima (toplantı) bütün vilâyatı şarkiye (doğu vilayetleri) halkı üzerinde pek

samimi bir tesir uyandırmaktadır. Esasen İzmir için kalbi kan ağlayan bura halkı, bu teşebbüse bütün ruh ve mevcudiyetiyle müzahirdir (arka çıkmaktadır). Hissiyatımızın mezkûr heyete (adı geçen katılımcılara) iblâğına (duyurulmasına) tavassutu alilerini (aracılık etmenizi) rica ederim". Hacim Mühittin 27 Ağustos günü gönderdiği cevabi telgrafta, "samimi teveccühten dolayı" Balıkesir ve Alaşehir kongrelerinin başkanı olarak teşekkür ettikten sonra, "şarktan garba ve garptan şarka doğru genişleyen çalışmaların birleştiği gün vatanın kurtuluş bayramı olacaktır" diyordu.

Ön sıra soldan sağa:
Miralay Refet, Çerkez Ethem, Arkada Refet ve Ethem'in arasında ayakta: Poslu Mestan Efe

(15 MAYIS 1919-23 TEMMUZ 1920)

KARANLIĞA DOĞRU

İŞGALDEN ÖNCE ALAŞEHİR - II

**Harekâtı milliyenin yegâne gayesi düşmanı
ülkeden tart etmek olup siyasetle alâkası
yoktur.** (Alaşehir Kongresi, Madde 5)

Ethem Bey'in Alaşehirli Mustafa Bey'i Tasfiye Etmesi

Alaşehir Kongresi'nden kazanın işgaline uzanan zaman dilimi içinde, üzerinde durulması gereken en önemli konu, hiç şüphesiz Çerkez Ethem ile Alaşehirli Mustafa Bey arasındaki anlaşmazlıktır. Sonuç itibarıyla Ethem Bey'i Salihli Cephesi'nde istediği gibi mutlak egemen; Mustafa Bey'i ise, bir süre için bölge ve ülkesinden koparıp Atina'da tutsak eden gelişmelere değinmeden önce, eşraf kökenli sivil kumandanlardan olan ikincisine daha yakından bakmak gerekir.

Halepli Halil Hüseyin Paşa'dan olma, Fatma Hanım'dan doğma Hüseyin Paşazade Mustafa Bey (1882-1945), kendi isteğiyle harekâtı milliyeye katılmıştı. Mahmut Celal (Bayar) Bey'in, "milletini seven efendi bir kişi" diye tanımladığı Mustafa Bey, başta Salihli'nin

Dibek Dağı eteğindeki Poyraz Köyü olmak üzere, nüfuzunu kullanarak beş altı köyden çok sayıda gönüllü toplayarak güçlenmiş ve Alaşehir Cephesini kurmuştu. Salihli'ye 16 km2 uzaklıkta bulunan Poyraz köylüleri, olasılıkla Mustafa Bey'e gönüllü veren diğer köyler gibi, Kayı boyunun Karakeçili cemaatindendi.

• İşgalden önce Salihli

Eşraftan Ali Bey'in beş oğlunun en küçüğü, Bandırma doğumlu olup "Çerkez" ön adıyla bilinen Ethem Bey'in (1885-1948) Alaşehir'e gelişini, Bezmi Nusret şöyle anlatıyor: "26 Haziran 1919'da Belediye Dairesine gitmiştim. Reis Galip Bey yoktu. Gelinceye kadar beni alıkoymak için belediye memurları bir nargile getirdiler. Riyaset odasında yalnız olarak oturdum. Kıyafetlerinden Çerkez oldukları anlaşılan sekiz kişi kapının önünde görüldü. Başlarına Çerkez başlığı dolanmış, bellerinde de gümüş kamalar asılmıştı. Bunlardan birisi filintasını arkadaşlarına bırakarak yanıma

girdi. Saz benizli ve yüksekçe boylu, 28-30 yaşlarında bir adamdı. Elimi sıktı. 'Bizi Bursa'dan Bekir Sami Bey gönderdi' dedi. Ve ismini verdi: 'Bilmem ne beyzade Ethem'. O vakte kadar bu ismi ve bu adamı işitmiş değildim. Bir müddet sonra, Gümülcine Muvakkat Hükümeti reisliğinde bulunmuş ve İzmir Valisi (Birinci Dünya Savaşı sırasında) Rahmi Bey'in çocuğunu dağa kaldırıp Fidyeye-i necat (kurtarıma bedeli) mukabilinde iade etmiş olduğunu taraftarlarından duydum. Kendisini izaz ettim (ağırladım/saygı gösterdim). Mustafa Bey ile de görüşürdüm. O gün Salihli'ye gitti".

Adamlarıyla beraber, sonradan kendisi gibi 150'lilik olacak Kuşçubaşı Eşref Sencer'in Salihli'deki çiftliğine yerleşen Ethem Bey, önce oradaki bazı Dramalılarla birleşti; ardından Gönen, Balıkesir, Kirmasti, Bandırma ve Bursa'dan davet ettiği Çerkezlerin icabet etmesiyle kuvvetlendi. Çok zeki ve de her hareketinde bir şeytanlık bulduğu Ethem Bey'in, "nerede ve kimlerden yardım görebileceğini çok çabuk anladığını" belirten Alaşehir Kaymakamı Bezmi Nusret, "Alaşehir Düyünü Umumiye Müdürü Rıza Bey Çerkez'di. Mütevellioğlu Tevfik Bey ile iyi görüşürdü. Onun tavassutu (aracılığı) ile Tevfik Bey'i elde etti. Alaşehir'e her gelişinde iptida (önce) Tevfik Bey'i ziyaret eder, badehu (sonra) hükümete uğrardı.. Mustafa Bey'in milli kuvvetler

kumandanı olmasını bir türlü çekemiyordu. Her şeye hakim olmak sevdasında idi".

Ethem ile anlaşmazlığı büyüyen Mustafa Bey, Salihli Cephesi'nde daha fazla kalamayacağını görerek, bir miktar adamıyla Poslu Mestan Efe'nin tuttuğu Bozdağ'a geçti. Mustafa Bey, "Alaşehir Havalisi Milli Kuvvetler Kumandanı" imzasıyla 19 Ekim 1919 tarihinde buradan, Bursa'daki Bekir Sami Bey'e gönderdiği telgrafta: "Haziran başlarında pek mukaddes ve vatanperver bir amaç için öncülüğünüzle başlayan milli hareket, sıkıntılı günlerini atlatıp muntazam ve vakur bir kütle halinde düşmanın karşısındadır. Öteden beri dağlarda dolaşan Ödemiş

Zeybekleri, milli maksat emrinde toplanmış olup gösterdikleri kahramanlıklarla dehşet saçarak, karşılarındakini tir tir titretiyor. Görseydiniz göğsünüz kabarırdı" diye yazmıştı. Gazeteci Arif Oruç o günlerde, Bozdağ'da görüştüğü Mustafa Bey hakkında Tasvir-i Efkar'da şunları yazmıştı: "Tıknaz, alçak boylu ve mavi gözlü sarışın bir zatı irâe ettiler (gösterdiler).. Mustafa Bey'i pek ziyade münevver (bilgili) buldum. Uzun uzadıya görüştük.. Mustafa Bey'den Alaşehir ve Bozdağ Teşkilât-ı Milliyesi hakkında müfid (faydalı) izahat aldım. O, İzmir'in işgalinden şu ana kadar vatan endişesi ile ortaya atılmıştır".

Bezmi Nusret'e göre (Mustafa Bey'in Bozdağ'a geçmesinden

Çerkez Ethem ve adamları Mustafa Kemal ile Ankara Garında (1920)

sonra) Çerkez Ethem, cephede düşman ile uğraşmak yerine, Alaşehirli Mustafa Bey'i tamamen devre dışı bırakmak istedi. Mustafa Bey'e destek veren Poyraz köylülerini kumandası altına almaya çalışınca, Salihli kasabası içinde adamlarıyla Poyrazlılar arasında başlayan çatışma, Bozdağlı İsmail Efe'nin araya girmesiyle ancak 12 saat sonra durdurulabilmişti. Artık Salihli Cephesi'ne egemen olan Ethem Bey, Hacim Muhittin'e gönderdiği 16 Ağustos 1919 tarihli telgrafta, Mustafa Bey'i çok ağır bir dille suçluyordu: *"Alaşehir'den gelen sahibi alâkadan (ilgililerden) anlaşıldığına nazaran, orasının bir mefseted (bozgunculuk) ve tefrika (ayrılık) ocağına döndüğü, cepheden bera-yı vazife (görevli) giden mücahidini, Mustafa Bey namındaki alçağın nifak ve şikâka (uyuşmazlığa) davet ettiği, cepheye iltihak etmek üzere gelenlerin birer bahane ve maske altında tevkif edildikleri tahakkuk etmektedir. Mümkün ise ıslah ve ikazi, değilse ona göre icrai icabı (gereğinin yapılması) ehemmiyetle rica olunur"*. Çerkez Ethem ve kardeşlerinin (Reşit, Tefvik) para meselesinden dolayı Bandırma'da başarılı olamadıklarını, aynı işleri Alaşehir'de tekrar denediklerini ve adamlarının köylerde zorla tahsilât yaptıklarını yazan Hacim Muhittin Bey'e göre, *"asıl yanlış yapan Çerkez Ethem'di"*.

Çerkez Ethem anılarında, Alaşehirli Mustafa Bey

ile anlaşmazlığını şöyle anlatmaktadır: *"Salihli merkez cephesi yakınlarında ve gerilerinde bir uygunsuzluk baş gösterdi. Silahlı olarak muhalefete geçen 'Poyraz' ve 'Alaşehir' çeteleri meselesi ortaya çıktı. Bunlar milli cephemize hizmet edeceklerini söyleyerek teşekkül etmişler ve birkaç defa da bizimle harplere iştirak eder gibi görünmüşlerdi. Birkaç gün devam eden hastalığımdan istifade ederek vaziyet aldılar. Mevcutları beşer yüz kişiden bin silahlı, kısmen Alaşehir eşrafından Mütevellizade Mustafa Bey'le Poyraz eşrafından Hacı Ali Bey namlarında iki fesatçının idaresinde idiler. Aralarına bazı hüviyetleri meçhul zabıtlar de katılmıştı. Hatta Poyraz asilerinin kumandanı Ahmet Bey isminde bir binbaşı, ben hasta iken Salihli'ye giderek karargâh kurmuş, bazı eşrafi kandırılmış, gizli içtimalar (toplantılar) tertip etmişti. Alaşehirli Mustafa Bey ise, aynı zamanda, kandırarak kendi tarafına çektiği bir kuvvetle Alaşehir'e çekilerek orasını merkez ittihaz etmiş, kuvvetini arttırmaya çalışıyordu. Ben evvelce bunların bazı hallerinden şüpheye düşmüştüm ve bu şüpheyi halletmek istemiştim. Lâkin ağabeyim Reşit Bey'in müdahalesi bu teşebbüsüne mâni olmuştu. Bunlar Reşit Bey'i samimi vatanperver olduklarına inandırmışlardır"*. Poyrazlılar ve Alaşehirli Mustafa Bey kuvvetlerini, Damat Ferit Paşa Hükümeti ve İngiliz Muhipleri

Cemiyetiyle temas kurmakla suçlayan Çerkez Ethem'e göre, kardeşine yönelik bir komplo olan Salihli kasabası içindeki çatışmaya taraf olan Poyrazlıları, silahları ile teslim oldukları için affettiğini belirttiğinden sonra, *"Alaşehirli Mustafa Bey de gelsin dehalet etsin (merhamet dilesin) diye haber yolladım. Ancak bazı şartlarım vardı: Cephede bizimle beraber Yunanlılara karşı dövüşmeli idi! Alaşehir'de gadrine uğrayanların tazminatını tamamen vermeli, mallarını iade etmeliydi ve bu onların rızası alınmak suretiyle yerine getirilmeliydi. Alaşehir'de tüyler ürpertici cinayetler işlendiğini de işitiyordum. Mustafa Bey cevap vermedi. Bununla beraber cepheye de gelmedi. Bir gün bir zabıtımızın muhafazası altında getirdiğim cephanesinin sandıklarımızın, Alaşehir İstasyonu'nda Mustafa Bey'in adamları tarafından zapt ve müsadere olduğu haberi geldi. Artık onların da başı ezilmeli idi! Buna zaruret hâsıl olmuştu"* demektedir.

Bu suçlamaların gerçekte ilgili olmadığını ispat için, kanıt sunmaya gerek yoktur. Bezmi Nusret'in yazdıklarından, Mustafa Bey'in (Ethem'e karşı) kuvvetlenmek için Alaşehir'e çektiği destekçilerinin, kasabada silahla dolaşmalarının rahatsızlık verdiği anlaşılıyor. Kaymakamın cephanesinin tedarikiyle ilgili olarak Mustafa Bey ile görüştüğü bir sırada, patlamaya başlayan

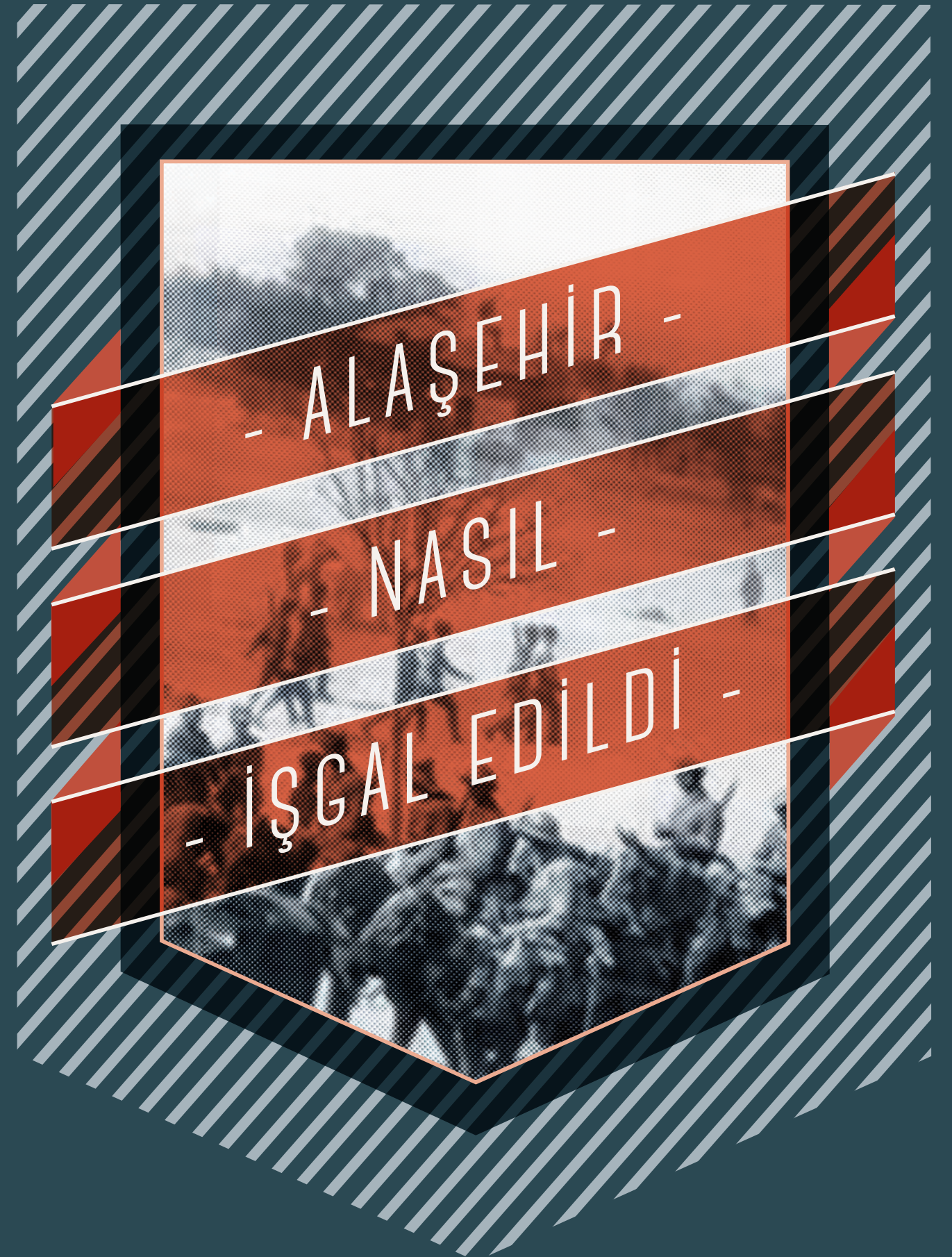
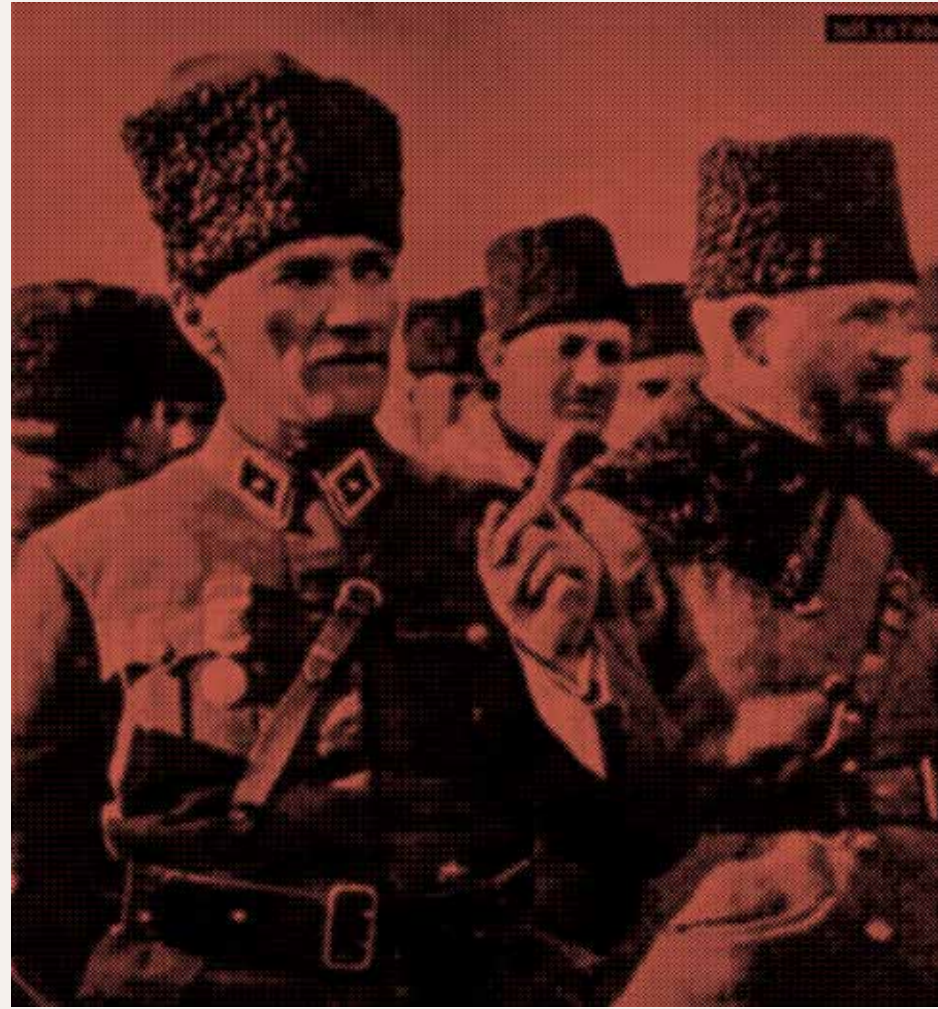
silahların Alaşehir'i kuşatmaya hazırlanan Ethem kuvvetlerinden kaynaklandığı anlaşılıyordu. Ethem'in hükümet konağına gelmesinden çok önce oradan ayrılmış olan Mustafa Bey, önce bir akrabasının evinde saklanmış, ortalık yatıştıktan sonra Alaşehir Mevki Kumandanı Haydar Bey ve bazı adamlarıyla birlikte önce Afyonkarahisar'a gitmiş; daha sonra ise, İstanbul'a akrabalarının yanına geçmişti. Torunu Galip Şahyar, kendisiyle yapılan bir mülakatta, Mustafa Bey'in Yunanlılara esir düşüp Atina'ya götürüldüğü, ancak zaferden sonra Alaşehir'e dönebildiğini söylemiştir. Ancak esaretin nerede ve nasıl olduğu konusunda, ayrıntılı bir bilgi bulunmamaktadır.

Mustafa Bey'in Alaşehir'den ayrılmasından sonra, Ethem Bey'e yakın olan Mütevellizade Tefvik Bey, başlangıçta kuruluşuna hiç destek olmadığı Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nin başına geçmiş ve kardeş çocuğu olduğu Mütevellizade Akif Bey'i kazadan uzaklaştırmaya yeltenmişti.

Bu arada Mustafa Bey'in artık cephede olmayışı, milli kuvvetleri bütünleştirmiş değildir. Mustafa Bey'e bağlı kuvvetler "Deli" lakaplı Kaymakam (Yarbay) Arif Bey'in emrindeki üç taburlu (Karahisar, Afyon ve Uşak isimli) Karakeçili Alayı'na verilmişti. Ethem ile Arif Bey arasında varılan anlaşma gereği Bozdağ

Cephesi'ni alan söz konusu Alay, Gölcük sirtlarına mevzilenmişti. Çatışmalar sırasında Ethem'in söz verdiği toplar yetiştirilmediği için, Ödemiş'i kurtarmak mümkün olmadığı gibi, Alay zor durumda kalmış, Arif ile Ethem'in arası açılmıştı. Karakeçili Alayı efradı, daha geride siper kazarlarken,

teftişteki Kaymakam Arif Bey'in "*ne yapıyorsunuz?*" sorusuna, "*Ethem'in mezarını kazıyoruz*" diye yanıtlıyorlar, buna memnun olan Arif Bey Ethem ile çarpışmak için yanıp tutuşuyordu. 22 Haziran 1920'de başlayan Yunan genel saldırısı, buna fırsat vermeyecekti.

ALAŞEHİR İŞGAL EDİLİYOR

“Savaşın zevkini almak isteyen herkes Türklerle savaşmalıdır”.
Tümgeneral Sir Charles Townshend

Yunan askeri Anadolu'ya çıkmazdan önce, İzmir ve art bölgesinde konumlanmış Türk birliklerinin durumu pek iç açıcı değildi. Mondros Ateşkes Antlaşması hükümleri gereğince sekiz kolorduda, 20 tümen (ikisi bağımsız) halinde örgütlenmiş birliklerde personel, terhisler nedeniyle çekirdek halindeydi. Aynı birliklerin ihtiyaç fazlası olan hafif silahları ile ağır silahlarının neredeyse tamamı, ya elinden alınmış veya yerinde (tüfeklerin mekanizmaları, topların kamaları sökülme suretiyle) kullanılamaz hale getirilmişti. Eğitim ve mühimmattan da mahrum, üstelik ülke sathında mevcudu 50.000'i geç(e)meyen olan nizami birlikler, olası bir işgalde istilacıları püskürtmeye, vatanın bütünlüğü-milletin bağımsızlığını sağlamaya muktedir değildi.

• İzmir'in işgalinden önce Türk birlikleri

Anadolu Yarımadası'nın batısı üç kolordunun sorumluluğuna bırakılmıştı: Karargâhı İzmir'de bulunan 17; Bursa'da bulunan 14

ve Ankara'da bulunan 20. Kolordular. İzmir-Kasaba Demiryolu üzerinde bulunan Alaşehir kazası, 17 ve 20. Kolordu'nun denetim alanı arasında kalıyordu. İzmir'in işgali bu kolordular ile bağlı birliklerinin kumanda kadrosu ve karargâhlarının konumlandığı yerleşim merkezlerini değiştirmiştir. 15 Mayıs 1919'da tokatlanarak tutsak edilen 17. Kolordu Kumandanı yerine vekâleten; 56. Tümen Kumandanı yerine ise asaleten, Albay Bekir Sami Bey atanmıştı. İstanbul'dan ayrılırken Harbiye Nazırı Şevket Turgut Paşa'nın "Size hiçbir emir vermedik. Anadolu'da ne yapacaksınız?" sorusuna, "vatanım neyi emrederse onu" yanıtını veren bu vatansever subay, Yunanlıların Manisa'yı işgal ettiği 21 Mayıs'ta, Bandırma'da karaya çıkarak göreve başlamıştı.

Şevket Turgut Paşa, alayları İzmir, Urla ve Ayvalık'ta dağınık halde bulunan 56. Tümeni, karargâhı Bandırma'ya taşınacak ancak şimdilik Balıkesir'de konuşlu (Yusuf İzzet Paşa kumandasındaki) 14. Kolordu Kumandanlığı (diğer tümenleri 55 ve 61) emrine verdi. Bu durum Bekir Sami'ye, karargâh ve efradını Aydın'dan Çine'ye henüz taşımış olan Albay Şefik Bey (Aker) kumandasındaki 57. Tümen dışında, nizami birlik bırakmamıştır. Harbiye Nezareti'nin kasten birlik ve askersiz bıraktığı bir kumandan olarak Albay Bekir Sami'nin, Yunan işgal mıntıkası doğusunda oluşan/ oluşturulan milli cepheleri dolaşmak dışında bir seçeneği kalmamıştır. Çerkez Ethem ve adamlarının subayları, "sarı bacak" diyerek küçümsendiği o günlerde Bekir Sami'ye, vatan ve milletin selameti için gittiği bazı kasabalarda, kolordu kumandanı olduğu bilindiği halde lokantaların ekmek, otellerin yatak vermediğini unutmamak gerekir. Ali

• İzmir'in işgalinden sonra Anadolu'da nizami Türk ve Yunan birlikleri

Fuat Paşa'nın kumandasında bulunan 20. Kolordu'nun, karargâhı Afyonkarahisar'da olup önce Ömer Lütfi (Argeşo); 8 Ocak 1920'den itibaren ise, Aşir (Atlı) Bey'in kumanda ettiği 23. Tümeni, hem Alaşehir hem de batısındaki milli cephelere en çok destek veren nizami birlikti.

Özellikle Alaşehir Kongresi'nin toplanmasından sonra, batısındaki Salihli ile güney- batısında kalan Balyambolu-Kelas (Bozdağ) her bakımdan ikmal eden bir mukavemet ve müdafaa merkezi haline gelen Alaşehir, Yunan işgaline uğramazdan önce, memleketin kahraman (ve de hain olarak) isim yapacak bazı simalarının uğrak yeri olacaktır. Sart Harabeleri ile Ahmetli'yi doğusunda bırakacak şekilde, kuzey-güney istikametinde Marmara Gölü'nden Bozdağ'a uzanan cephenin, 1919 Ekim'i itibarıyla kuzeyini Çerkez Ethem ile muhtelif küçük müfrezeler tutuyordu. Çoğu atlı olan bu kuvvetin toplamı 2500 kadardı. Güney-batısında ise, en kuvvetlisi Poslu Mestan Efe kumandasında olan muhtelif zeybek müfrezeleri ve gönüllülerden oluşan hücum taburları (Karakeçili Alayı'nın Karahisar, Uşak

ve Afyon taburları) konumlanmıştı ki, sayıları 300-400 civarındaydı.

Turgutlu'nun işgalinden (25 Mayıs 1919) sonra, Marmara Gölü-Bozdağ arasında uzanan bu cephelere yönelen ilk kapsamlı Yunan saldırısı, 1919 Ekim'inde güney-batı kanadındaki Balyambolu-Kelas'a yapılmıştır. İngiliz Generali Milne'nin belirlediği hatta yerleşmek isteyen Yunan tarafının bir alay piyade, dört top ve bir bölük süvariden oluşan bir birliği, Ödemiş'ten çıkarak Üzümköy istikametinde ilerlemiş, iki gün süren çatışmalar sonucu ağır kayıplar vererek Ödemiş'e çekilmişti. Yunan kurmayları, Gediz ile Küçük Menderes vadilerini ayıran Bozdağ'ın geçitlerini tutmak için bu cepheyi dağıtmak istiyorlardı. Burada konumlanmış zeybek müfrezeleri hiç durmadan, (Gediz Vadisi'ndeki) 13. Yunan Tümeni'nin sağ ve (Küçük Menderes Vadisi'ndeki) 2. Yunan Tümeni'nin sol kanadını vuruyorlardı ki, Yunan kuvvetlerinin Alaşehir istikametine yapacakları bir ileri harekâta, geri hatların güvenliği tamamen buna bağlıydı.

1920 yılı başından itibaren Yunan kuvvetleri, Salihli ile Balyambolu-Kelas cepheleleri üzerindeki baskıyı artırdılar. Taraflar arasında saatler, hatta günlerce devam eden çatışmalar yaşandı, bazı mevkiiler aynı gün içinde defalarca el değiştirdi (Sart Harabelerinin batısındaki Kapancı Çiftliği gibi). Alaşehir'in işgalinden önceki en şiddetli Yunan saldırısı, Piyade Albay Kondilis kumandasındaki iki alay gücündeki karma (13. ve 2. Tümeden oluşturulmuş) bir kuvvetin, 2 Mart günü başlattığıydı. Bu saldırının başarılı olması durumunda, Küçük Menderes Vadisi'nden kuzeye yönelecek Yunan birlikleri Salihli Cephesi ve Alaşehir'in arkasına düşerek, nizami olan/olmayan Türk kuvvetlerinin tümünü yok edebilirdi. Çerkez Ethem'in, 23. Tümen Kumandanı Aşir Bey'in gönderdiği: Süvari Kaymakamı Arif Bey emrindeki 2 makineli tüfekli bir tabur (68. Alayın 1.) ile bir hücum bölüğünü Salihli üzerinden Bozdağ'a yetiştirmesi, başlangıçta durumu dengeledi ise de, 7 Mart'ta saldırı tazeleyen aynı Yunan birliği, Türk kuvvetlerini dağıtarak Bozdağ geçitlerini tutmayı başardı. Arif Bey güç bela, Yeşil kavağın Kordon mevkiine çekilmiş, Alaşehir'den Üsteğmen

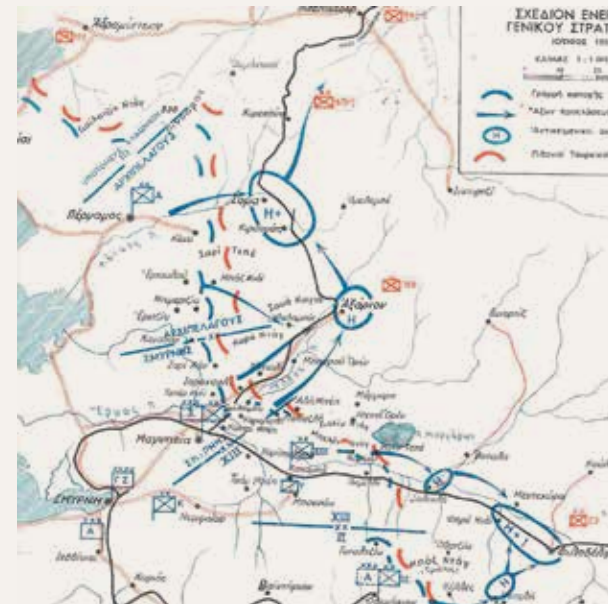
Sait Bey kumandasında gönderilen bir takviye kuvvetinin yetişmesiyle orada yeni bir cephe oluşturulabilmişti. Kuzey kanadında Çerkez Ethem, Aşir Bey'in emrine aykırı olarak Salihli'nin doğusuna çekilmiş, ancak Yunan kuvvetleri, kasabanın altı kilometre batısındaki Sart Köyü'nde ileri geçmemişti.

• Bozdağ sirtlarında bir Yunan piyade bölüğü atış nizamında (1920)

22 Haziran 1920 günü başlayacak Yunan genel saldırısına kadar geçen sonraki zaman diliminde, ufak tefek çatışmalar dışında cephe gerisinde ise, halkı huzursuz eden bir dizi gelişme yaşanmıştır. Yüzbaşı Villa kumandasındaki Fransız kuvveti, 11 Mart günü Alaşehir'den ayrılmış, ardından İngilizler "veda etmeksizin" kasabadan sıvışmışlardı. TBMM Reisi Mustafa Kemal Paşa'nın Çerkez Ethem, Kaymakam Arif ve Binbaşılardan Nazım ile Çolak İbrahim Bey kumandasındaki milli kuvvetleri, iç isyanları bastırmaları için İzmit, Hendek, Düzce, Bolu, Adapazarı ve Yozgat'a göndermek zorunda kalması, Salihli kanadını zayıflatmıştı. Aynı günlerde, barış şartlarının Osmanlı delegelerine verildiği (10 Mayıs) duyulmuş, kasaba sokaklarında Yunanlıların büyük bir saldırıya hazırlandıkları konuşulmuştu. Ankara Hükümeti'nin, Müdafaa-yı Milliye Vekili Fevzi Paşa'yı o günlerde bölgeye göndermesi, cepheyi yakından görmek yanında, halka moral vermeye yönelik olmalıdır. Fevzi Paşa 9

Haziran'da uğradığı Alaşehir'de, Kaymakamın cephenin vaziyetini sorması üzerine, "çelik gibidir" demişti. Bezmi Nusret, bu sözün maneviyatlarını yükseltmek maksadıyla söylendiğini belirttiikten sonra, "Geceleyn Paşa'nın şerefine mutantan (tantanalı) bir fener alayı tertip edildi. İnceoğlu Hamit Şevket Bey halkın hissiyatına tercüman oldu. 'İzmir'imizi istiyoruz' cümlesiyle hitam (son) bulan canlı ve ateşli bir hitabede bulundu. Fevzi Paşa... Kuvvet ve cesaretimizi artıracak sözler söyledi. Ertesi gün belediye tarafından istasyon binasında verilen bir ziyafette beraberce bulunduktan sonra, Aşir Bey'le birlikte kendisini uğurladık" demektedir. Bu ziyaretten kısa bir zaman sonra Erkânı Harbiyeyi Umumiye Vekâleti (Genelkurmay Bakanlığı), Yunan genel saldırısının Ramazan Bayramı'nın birinci gününe rastlayan 18 Haziran günü başlayabileceğini birliklerine duyurmuş, Kaymakam Aşir Bey bu sebeple Salihli Cephesi'ne gelmişti.

• Yunan genel saldırı öncesi cepheler ve Yunan birliklerinin hareket yönleri

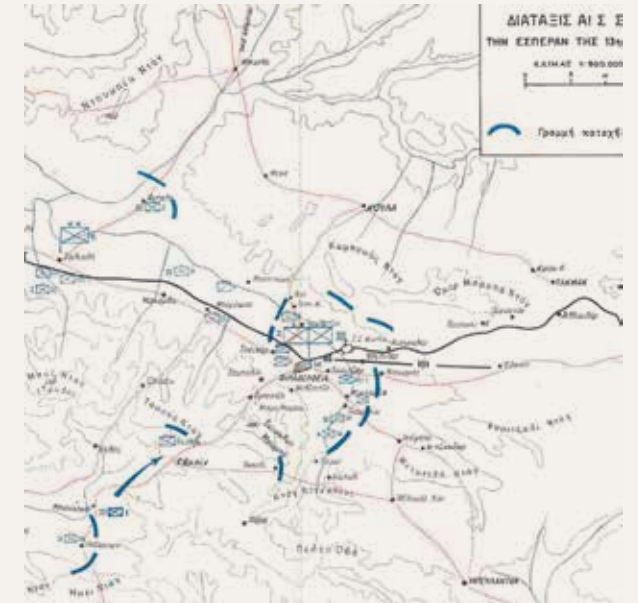
• *Haritada birbirine yakın ve karşılıklı olarak dizilmiş bombeli çizgiler, 22 Haziran 1920 öncesinde tarafları ayıran hattır. Bu hat İngiliz Generali Milne tarafından çizilmiş ve kendi ismiyle anılan hatta tekabül etmektedir. Alaşehir'i işgal etmeyi amaçlayan Yunan Ordusu'nun hareket planı iki aşamalıydı. Birinci aşamada General Nider'in kumanda ettiği Birinci Kolordu'nun 13. Tümeni, Gediz*

Vadisi'ndeki demiryolu hattı boyunca doğu istikametine yürüyecekti. Aynı kolordunun güneydeki Kelas'tan (Kiraz) sarkarak kuzeye yönelecek 2. Tümeni, Alaşehir yakınlarında iki kola ayrılacaktı. Bu kollardan ilki, Salihli'den çekilecek Türk kuvvetlerini çevirmek amacıyla demiryolu hattına yanaşacak, ikincisi doğrudan Alaşehir üzerine yürüyecekti. Bu iki Yunan tümenine, bir süvari tugayı destek verecekti. İkinci aşamada, Yunan Ordusu Balıkesir, Bandırma ve Bursa'yı düşürmek üzere kuzeye yönelecekti.

Yunan saldırısının birinci aşamasını göğüsleyecek olan 23. Tümen Komutanlığına bağlı Türk kuvvetlerinin birinci hat siperlerinde (ikincisi yapılmamıştı) şu bileşenler mevcuttu: Binbaşı Şakir kumandasında bir taburu eksik 159. Piyade Alayı ile bir bölüğü eksik Uşak Hücum Taburu Marmara Gölü kuzeyinde; dört bölüklü Salihli Milli Alayı'nın 1. Taburu ile Uşak Hücum Taburu'ndan 1 bölük, üç ağır makineli ve iki top Marmara Gölü güneyinde Bintepele'de; Binbaşı Cevdet kumandasındaki bir tabur eksikli Salihli Milli Alayı ile bir bölük eksikli 68. Alayın 1. Taburu ve üç top Salihli batısında ve ihtiyat olarak bu iki alayın karargâhları ile 68. Alayın 3. Taburu Salihli merkezde; Kelas Milli Taburu, bir nizamiye bölüğü, bir efe süvari bölüğü ve Dinar Milli Müfrezesi'ne bağlı küçük bir kuvvet Kelas'ta. İhtiyatta ise, Salihli'nin doğusundaki Durasallı-Manomak İstasyonu'nda 68. Piyade Alayı 2. Tabur ile bir makineli tüfek bölüğü; Alaşehir'de 23. Tümen Karargâhı, süvari bölüğü, 69. Alay 1. Tabur ve 105 mm.lik bir obüs bataryası bırakılmıştı.

Silah, mühimmat ve eğitim eksikliği ile önemli bir bölümünün gayrinizami olmasından kaynaklanan sıkıntılar nedeniyle nicelik ve nitelik bakımından üstün Yunan kuvvetleri karşısında Türk kuvvetleri tutunamayıp dağıldılar. Geri çekilme adeta bozguna dönüştü. Bezmi Nusret, 23 Haziran günü Alaşehir'in doğusuna geçen birkaç Yunan uçağının öteye beriye bombalar savurduğu ve bir köprüyü havaya uçurduğunu yazıyor. Anlaşılan o ki, Yunanlılar Türk kuvvetlerinin geri çekilmesini ve/veya ihtiyatlarını getirmesi önlenmek istemişlerdi. 24 Haziran öğleden sonra Yunan süvarilerinin Alaşehir'e

yaklaştığı görülünce, kasabanın batısındaki demiryolu köprüsü dinamitle atıldı. Mevziye sokulan dağ obüs bataryasının örtü ateşi sırasında cephane, yaralı ve hastalar trenlerle Uşak'a sevk edildi. Dağ obüs bataryasının da trene yüklenmesinden sonra, 15.30'da 23. Tümen Karargâhı Alaşehir'den ayrıldı. Bazı küçük müfreze ve gönüllüler çarpışmaya devam etseler de, Yunan süvarileri 25 Haziran sabahı iki koldan kasabaya girmiş ve Yıldırım Bayezit Camisi yanında bulunan Hasan Ağazade Ömer Bey'in evini karargâh yapmışlardı. Kırk sekiz saatte amacına ulaşan saldırının birinci aşamasında Yunan kuvvetleri, 1300 kadar er ve 20 kadar subayı tutsak almışlar, külliyatlı miktarda silah ele geçirmişlerdi.

• Temmuz 1920 itibarıyla Yunan Kuvvetlerinin Alaşehir çevresindeki savunma tertibatı

AYDINLIK GERİ DÖNÜYOR

"Türk, çetin işler başarmak için yaratılmıştır".

Kemal Atatürk

22 Haziran 1920 günü başlayan Yunan saldırısı, Anadolu yaylası kıyısındaki Uşak'ın işgaliyle (29 Ağustos) son bulmuştu. Bu askeri hamle Yunanistan'a, 10 Ağustos tarihli Sevr Barış Antlaşması'nın, Anadolu'da idaresine bıraktığının (madde 66) çok ötesinde arazi kazandırmıştı. Bunun bir yanlılık eseri olmadığı ortadadır.

Sevr'in, Aydın Vilayetinden Yunanistan'a bıraktığı arazi içinde kalan yerleşim merkezleri şunlardı (haritada kesik çizgilerin solunda kalan): Ödemiş kazasının doğusundaki küçük bir kısım ile Kuşadası kazasının bir bölümü hariç İzmir Sancağının tamamı; Manisa Sancağından Manisa merkez ile Kasaba ve Aksaray kazalarının büyük bir kısmı; Aydın Sancağından merkez ile Nazilli

kazasının kuzey kısmı. Hüdavendigâr Vilayetinin ise, Ayvalık kazasının tamamı; Burhaniye kazasına bağlı Emrudabad (Gömeç) nahiyesi ve Cunda Adası. Yunan makamlarının "İdari Bölge" (Diikumenis Zonis) dediği söz konusu arazi, 17.452 km² büyüklüğündeydi. Yunanlılar İdari Bölge içinde mülki yönetimi, 12 Ağustos 1920 günü Osmanlı memurlarından devralmış; sancaklarda mutasarrıf, kazalarda kaymakam olan Yunan siyasi temsilcileri, mahiyetleriyle birlikte resmi binalara gelip yerleşmişlerdi.

22 Haziran 1920'de başlayan saldırı sonucu işgal edilen Alaşehir, İdari Bölge'nin ötesinde, Yunan makamlarının "Askeri İşgal Bölgesi" (Stratitotikos Katahomenis Zonis) dediği arazi içindeydi. Aynı Salihli, Aydın, Uşak, Soma vb. gibi (haritada kırmızı kesik çizgilerle yeşil kesikli çizgi arasında kalan arazi). Yunanistan'ın 10 Temmuz 1921'de başlatıp güç bela Sakarya'da durdurulan ikinci büyük saldırısı sonucunda hükmettiği arazi, Sevr'de idaresine bırakılanın üç misli büyüklüğünde idi. Yunanistan'ın içinde bir Yüksek Temsilcilik (Bursa'da) ile 20 siyasi temsilcilik kurduğu İşgal Bölgesi, aynı Askeri İdari Bölge gibi, Stergiadis'in başında olduğu İzmir Yunan İdaresi'ne bağlıydı. Yunanlılar, Askeri İşgal Bölgesi dahilindeki Osmanlı idarecilerine dokunmamış, bunlar kurtuluşa kadar, Yunan siyasi temsilcileriyle birlikte görev yapmışlardı.

Hz. İsa'nın ileilmek üzere, havarisi Yuhanna'ya rüyasında verdiği mesajların gideceği yedi kiliseden biri, Roma döneminde Aziz Pavlus'un

**"Ateş
ve duman içinde
birçok ceset korkunç
kokuyordu. Bu cesetlerin
kimlere ait olduklarına
bakan mı vardı? Biz
dumanlar arasından
hayaletler gibi aceleyle
eğilerek geçtik."**

*"Mavroskotis'in kumanda ettiği 31. Piyade Alayı'ndan
Stavridis isimli bir subay"*

kurduğu Alaşehir'di. Keza Alaşehir, Fener Rum Patrikhanesi'ne bağlı bir metropolitlik merkezidi. **Görüldüğü üzere Rum Ortodoks Cemaati açısından önemli bir merkez olan Alaşehir**, işgal edilmezden önce, Dahiliye Vekâleti'nin (Ankara) kazaya gönderdiği yazılardaki "Alaşehir Mutasarrıflığı Vekâletine" ifadelerinden anlaşıldığı gibi sancaklığa vekâlet eden bir yer statüsündeydi. Hem Manisa Sancağı ve hem de Vilayet İzmir'in işgali ile bölge içerisinde Alaşehir'in sancak olarak

gösterilmesi; hem Hristiyan dünyası için önemini ve hem de Osmanlı'nın önemini ortaya koymaktaydı.

• Alaşehir (Filadelfia) Kilisesi harabeleri

• Yunanistan'ın Sevr ve 22 Haziran saldırısı sonucu Anadolu'da kazandığı topraklar

• Yunanistan'ın 10 Temmuz 1921 saldırısı sonucu kazandığı arazi (sağdaki kalın çizgi ile solundaki kesikli yeşil çizgi arası)

Bezmi Nusret'in mutasarrıf vekili olarak atandığına ilişkin bir bildirim almasa da, (vilayet merkezi ile) Alaşehir'in Yunan işgali altında bulunan Manisa Sancağının merkezi yapılması normaldi. Manisa'nın işgalinden sonra (İstanbul'daki) hükümet, Alaşehir'i merkez yapmayı düşünmüştü, ancak bu kararı almamıştı. Bezmi Nusret'in, İstanbul Hükümeti'nin kendisi yerine Alaşehir'e yolladığını öğrendiği Foça eski Kaymakamı Ali Rifat Bey'in, işgal boyunca Bezmi Nusret'in mutasarrıf vekili olarak atandığına ilişkin bir bildirim almasa da, (vilayet merkezi ile) Alaşehir'in Yunan işgali altında bulunan Manisa Sancağının merkezi yapılması normaldi. Manisa'nın işgalinden sonra (İstanbul'daki) hükümet, Alaşehir'i merkez yapmayı düşünmüştü, ancak bu kararı almamıştı. Bezmi Nusret'in, İstanbul Hükümeti'nin kendisi yerine Alaşehir'e yolladığını

öğrendiği Foça eski Kaymakamı Ali Rifat Bey'in, işgal boyunca görev yapmağı anlaşıyor. Şöyle ki, 1922 Haziran ve Temmuz'unda, Alaşehir Yunan Siyasi Temsilcisi K. Kivetos'a gönderilmiş resmi yazıların altında, "Alaşehir Kaymakam Vekili Mustafa Fehmi" imzası vardı. Aynı tarihlerde Kivetos'a gönderilmiş başka yazılardan ise, Alaşehir Belediye Reisliği koltuğunda Ahmet Hilmi Bey'in oturduğunu öğrenmekteyiz.

Cepheye yakınlığı ve demiryolu hattı üzerinde bulunması nedeniyle Alaşehir sakinlerinin Türk genel saldırısından, İzmir'den çok önce haberdar olması gayet doğaldı. O günlerde Türklerin açığa vuramadıkları sevinç ve kurtarılmaya özlemi; Rumların ise, göçmekle kalmak arasında gidip geldikleri düşünülebilir. Hiç kuşkusuz her iki cemaatin hissettiği en güçlü duygu, can ve mal korkusu olmalıdır. 30 Ağustos'ta kentin ileri gelenlerinin tutuklanması ile Rumların karıştığı yağmalamalar, bunların Türk Ordusu ile yüzleşmek yerine, göçmeyi tercih ettiklerini göstermektedir. 3 Eylül günü, aynı anda birçok noktadan başlayan yangın olasılıkla Rumların yardımı ile ancak Yunan Ordusu'na mensup özel mangalarınca çıkarılmıştı. Albay Gonatas'ın kumanda ettiği 2. Piyade Tümeni, 4 Eylül'de geçerken yanmaya devam eden Alaşehir'de, 4000 haneden geriye 100 tane kalmıştır.

Ayrıca 10 cami, 20 mescit, tren istasyonu binası ile 20 köy yakılmış, bu köylerin neredeyse tüm sakinleri öldürülmüştü. Mavroskotis'in kumanda ettiği 31. Piyade Alayı'ndan Stavridis isimli bir subay, yanmakta olan istasyon için günlüğüne şunları yazmıştı: *"Ateş ve duman içinde birçok ceset korkunç kokuyordu. Bu cesetlerin kimlere ait olduklarına bakan mı vardı? Biz dumanlar arasından hayaletler gibi aceleyle eğilerek geçtik".*

• Alaşehir (1921)

Sadece 5.000 insanın sağ kalabildiği Alaşehir, Anadolu ve Trakya'daki birçok yerleşmenin başına geldiği şekilde, kül ve enkaz yığını haline dönüşmüştü. Kurmay Binbaşı Cevdet Kerim, *"Alaşehir'de kadınları ayrı ve erkekleri ayrı vagonlara doldurarak bombalarla berhava etmişlerdir (havaya uçurmuşlardır)"* diye yazmaktadır. Stavridis'in koktuğunu söylediği cansız bedenlerin kimler olduğu açıktır. Yunan Başkumandanı Hacıanesti'nin 4 Eylül tarihli ve

"Güney cephesindeki kıtaatımız geri çekilmeye devamla Alaşehir'in doğusundaki hatta varmışlardır..." diyen askeri bültenini, 6 Eylül 1922 sabahı Şark (İzmir) gazetesinde okuyan İzmirliilerin kaçı, Alaşehir'in kurtarıldığından haberdardı bilemeyiz. Bilinen, yaklaşık 2 yıl 2 ay sonra süren kesif bir karanlıktan sonra, 5 Eylül günü, Fahrettin Paşa'nın 5. Süvari Kolordusuna bağlı 2. Fırkanın bir alayının Kula, bir müfrezesinin de Mandahor yönünden Alaşehir'e girdiğidir. Ertesi gün önce, Nurettin Paşa emrindeki 1. Ordunun; ardından Başkomutanlık Karargâhı Alaşehir'e gelip yerleşmişti. Cevdet Kerim, ikincisinin kasabadan *"hareket edeceği sabah nasılsa civar dağlara kaçıp kurtulabilmiş ve perişan bir surette harabelerine avdet etmiş (geri dönmüş) olan ve tam manasıyla kimsesiz ve melcesiz (evsiz) kalmış bulunan genç kızların ve çocukların ahvali yürekleri deliyordu"* demektedir.

• unan Meclisi'nin tören avlusuna bakan duvara asılı, Yunan halkının büyük savaşları anısına dikilmiş mermer plakalardan biri (altta Filadelfia/Alaşehir)

İsgalden Kurtuluşa

ALAŞEHİR

-SERGİSİ-

ALAŞEHİR BELEDİYESİ

5 EYLÜL 1922 - 5 EYLÜL 2017
KARANLIKTAN AYDINLIĞA BİR ÜZÜMKENT ÖYKÜSÜ
ALAŞEHİR'İN KURTULUŞUNUN 95. YILI ANISINA İTHAFEN HAZIRLANMIŞTIR.